

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Dodiplomski visokošolski strokovni študijski program Management

Diplomska naloga

ANALIZA ZAPIRANJA IN LIKVIDACIJE
RUDNIKA

Mentor: dr. Drago Dubrovski

Obravnavana organizacija: Rudnik svinca in cinka Mežica

Strokovni sodelavec iz organizacije: mag. Suzana Fajmut Štručlj

KOPER, 2005

KLAVDIJA URŠIČ

*Zahvaljujem se mentorjema docent dr. Dragu Dubrovskemu in mag. Suzani Fajmut Štruclj za koristne napotke pri pisanju diplome, svoji družini, ki mi je vedno stala ob strani in vsem drugim, ki so kakorkoli pripomogli k mojemu študiju in diplomi.
HVALA.*

POVZETEK

Rudišča mežiškega rudnika se raztezajo na površini 64 km². Rudarji so od leta 1665 do zaprtja izkopali preko 800 km rogov in 19 milijonov ton rude, iz katere so pridobili milijon ton svinca in pol milijona ton cinka. Leta 1988 se je začel rudnik zapirati, šest let kasneje pa se je proizvodnja dokončno ustavila. V rudniku so poleg tehnične in ekološke sanacije morali zagotoviti še rešitve za večino delavcev skladno s programom prestrukturiranja. Po prodaji družbe in kasneje likvidaciji rudnika po zakonu o rudarstvu bo rudnik še vedno odprt za turiste.

Ključne besede: rudnik svinca in cinka, zapiranje rudnika, prestrukturiranje rudnika, likvidacija rudnika

ABSTRACT

Ore deposits of the Mežica mine extend in an area of 64 square kilometres. Since the opening of the mine in 1665 until its closure, miners had dugged over 800 kilometres of pits and 19 million tons of ore, from which it has been extracted one million tons of lead and half a million tons of zinc. The closure of the mine had started in 1988 and production finally stopped six years later. Beside of improving technical and ecological conditions in the mine area, they had to provide solutions for the redundant workers in line with the restructuration programme. After the sale of the company and liquidation of the mine at a later stage in accordance with the Act on mining, the mine will still be opened to tourists.

Key words: lead and zinc mine, closure of the mine, restructuring of the mine, liquidation of the mine

UDK 65.011.8:622(043.2)

KRAJŠAVE

RSC	Rudnik svinca in cinka Mežica
IRGO	Rudarski inštitut Ljubljana - današnji Inštitut za rudarstvo, geotehnologijo in okolje
RS	Republika Slovenija
MGD	Ministrstvo za gospodarske dejavnosti – današnje Ministrstvo za gospodarstvo
MG	Ministrstvo za gospodarstvo
NS	Nadzorni svet
TOZD	Temeljna organizacija združenega dela
ZRud	Zakon o rudarstvu
EU	Evropska unija
MF	Ministrstvo za finance
RS	Republika Slovenija
MOP-e	Ministrstvo za okolje, prostor in energijo
Pb	kemijski element svinec
ZGD	Zakon o gospodarskih družbah
ZPPSL	Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji
Ur.l. RS	Uradni list Republike Slovenije
UO	Upravni odbor
d.o.	delovna organizacija
RTP	razdelilna transformatorska postaja

VSEBINA

1	Uvod	1
2	Kratek pregled zgodovine rudarjenja	3
2.1	Rudarstvo v Mežiški dolini	3
2.2	Kronološki pregled rudarjenja	4
2.3	Kratek opis tehnologije rudarjenja	9
2.3.1	Raziskovanje	9
2.3.2	Odkopavanje	9
2.3.3	Zračenje	10
2.3.4	Odvodnjavanje	11
3	Zapiranje Rudnika svinca in cinka Mežica	12
3.1	Vzroki za zapiranje	12
3.2	Pregled izvajanja zapiranja jame in sanacije površine	18
3.2.1	Izvajanje aktivnosti v jami	19
3.2.2	Izvajanje aktivnosti na površini	21
4	Kadrovsko socialni program	23
4.1	Gibanje kadrov	23
4.2	Prestrukturiranje zaposlenih	25
4.2.2	Aktivne oblike	28
5	Realizacija zapiranja Rudnika svinca in cinka Mežica	30
6	Finančna realizacija programa	31
7	Preoblikovanje družbe in likvidacija	32
7.1	Upravni postopki	32
7.2	Arhiviranje dokumentacije	32
7.3	Preoblikovanje družbe RSC Mežica v zapiranju, d.o.o.	33
8	Monitoring zapiralnih del	35
9	Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih	36
9.1	Evropska unija	36
9.2	Trajnostni razvoj na ravni Evropske unije	37
9.3	Države članice Evropske unije	37
9.3.1	Zapiranje rudnikov	37
9.3.2	Ravnanje z odpadnimi snovmi v rudarstvu	37
10	Sklep	41
	Literatura	43
	Viri	44
	Priloge	46

KAZALO SLIK IN TABEL

Slika 2.1: Mežiški knapi	3
Slika 3.1: Prikaz simptomov	13
Tabela 2.1: Dodaten vpis dejavnosti po sprejemu Uredbe o preoblikovanju družbe.....	8
Tabela 4.1: Gibanje zaposlenih v RSC Mežica v obdobju od 31.12.1988 do 31.12.2004	24
Tabela 4.2: Kvalifikacijska struktura zaposlenih v obdobju od 31.12.1992 in do 30.12.2004.....	25
Tabela 4.3: Oblike prenehanja delovnega razmerja v RSC Mežica v zapiranju, d.o.o.	26
Tabela 4.4: Zmanjševanje zaposlenih v RSC Mežica v zapiranju, d.o.o. po letih in po oddelkih.....	27

1 UVOD

Rudarjenje na območju Mežiških rudnikov je imelo več kot tristoletno tradicijo. Na eksploatacijskem¹ polju velikem 64 km² je bilo narejenih preko 800 km rovov in odkopov na 24 nivojih, s površine v rudnik pa je bilo izvedenih preko tristo vhodov. V času rudarjenja je bilo izkopane 19 milijonov ton rude iz katere so pridobili milijon ton svinca in pol milijona ton cinka.

Zaradi velike izgube pred in v letu 1986, zaradi kritičnega poslabšanja likvidnosti², ter zaradi zaostrene problematike onesnaževanja okolja ter varovanja družbene lastnine je Skupščina občine Ravne na Koroškem, dne 23. decembra 1986 sprejela sklepe o uvedbi ukrepov družbenega varstva v delovni organizaciji Rudniki svinca in cinka Mežica. Inštitut za ekonomska raziskovanja in rudarski inštitut v Ljubljani sta izdelala študijo »Možnosti za nadaljnji razvoj TOZD rudarski obrati in separacija ter TOZD metalurgija v Mežici«. Na podlagi te študije je Sekretariat za industrijo in gradbeništvo izdelal Program postopnega zapiranja Rudnika svinca in cinka v Mežici in sanacije okolja v zgornji Mežiški dolini.

Glavni cilji tega diplomskega projekta so:

- predstaviti obravnavano podjetje in dejavnost,
- analizirati dolgotrajen in zahteven postopek zapiranja rudnika (dejavnosti) in likvidacije (pravne osebe) z več vzporednih vidikov,
- podati primerjalni pregled iz držav Evropske unije,
- predstaviti cilj zapiranja v tehničnem smislu, ki je odpraviti posledice rudarjenja in preprečiti škodo, ki bi še nastala, s tem pa na najmanjšo možno mero znižati obremenitev okolja,
- predstaviti izvajanje kadrovskega socialnega programa in zagotavljanje nadomestnih delovnih mest,
- na osnovi teoretičnih izhodišč in konkretnega primera oblikovati zaključna spoznanja.

Teoretično izhodišče pri pisanju moje diplomske naloge bodo pravno formalne aktivnosti in primerjalni pregled letnih poročil o zapiralnih delih v letih 1995 do 2003 rudnika Mežica s termnsko in finančno projekcijo dokončnega zaprtja.

¹ Eksploatacija – izkoriščanje naravnih bogastev (Bunc 1998, 118);

² Likvidnost – izplačljivost, plačilna zmožnost (Bunc 1998, 261).

Uvod

Pri izdelavi diplomske naloge mi bodo v pomoč naslednje metode obravnavanja:

- metoda zbiranja sekundarnih podatkov, predvsem proučevanja podatkov,
- metoda posploševanja in specializacije,
- zgodovinska metoda (dosedanji potek, razvoj),
- študija primera (obravnavano področje).

Pri mojem delu mi bo strokovno pomoč nudila vršilka dolžnosti direktorice Rudnika svinca in cinka Mežica v zapiranju d.o.o. gospa mag. Suzana Fajmut Štrucl.

2 KRATEK PREGLED ZGODOVINE RUDARJENJA

2.1 Rudarstvo v Mežiški dolini

Mežiška dolina loči vzhodne Karavanke od osrednjih Alp. Obsega del alpskega prostora, ki se prične pri Dravogradu, teče vzporedno z državno mejo z Avstrijo skozi Karavanke med Peco in Uršljo goro in se nadaljuje proti Savinjskim Alpam tja do Olševe in Raduhe. Mežiško dolino sestavlja sklenjeno področje ob reki Meži od izvira pod Olševo, do izliva v Dravo pri Dravogradu. Južno mejo doline obkrožajo vrhovi in slemena Uršlje gore, Slemena, Smrekovca, Raduhe in Olševe. Zahodno in severno mejo pa predstavljajo hribi in gorovja ob državni meji, to so Snežnik, Luže, Peca, Lokovica in Strojna.

Zaradi zelo ugodne naravne sklenjenosti je Mežiška dolina tudi upravno-politično zaključena enota.

Četudi naravno sklenjena, pa je Mežiška dolina zelo prehodna pokrajina na vzhodnem obrobju celovške kotline. S cestami je povezana z dravsko in mislinjsko dolino ter celovško kotlino, z gorskimi cestami pa tudi z Logarsko in Šaleško dolino. Spodnji del Mežiške doline je povezan tudi z železnico s celovško kotlino in dravsko dolino.

Že stoletja je bilo za zgornjo Mežiško dolino rudarstvo najpomembnejša gospodarska dejavnost, osnova družbenemu in socialnemu razvoju, ki pa je zaradi zapiranja rudnika v zadnjih letih začel stagnirati in nazadovati.

Slika 2.1: Mežiški knapi

Vir: Podzemlje Pece

Površinske oblike kažejo močno povezanost z geološko sestavo. Spreminjanje kamnin na kratkih razdaljah se odraža tudi na reliefu pokrajine, ki je razgiban in živahen.

V zgornji Mežiški dolini prevladuje hribovit in gorat svet, ravne površine so skromno zastopane le po dolinskem dnu in po posameznih kotlinah, kjer je veliko usedlin iz mlajših geoloških dob. Na področjih, ki so grajena iz apnenca in dolomita, so ozka slemena in strma pobočja, ki jih prelamljajo strme grape. Te značilnosti površja so zlasti neugodne zaradi težke prehodnosti. Gorovja, grajena iz magmatskih in metamorfni kamnin (predvsem paleozojskih skrilavcev), so manj strma, imajo širša slemena in so večinoma močno poraščena.

Vzrok neenakomerno razvitemu reliefu je tudi različna intenzivnost tektonskega delovanja.

Širša okolica Mežice kaže vse značilnosti alpskega podnebja, za katerega so značilna velika temperaturna kolebanja v vseh letnih časih, spomladanske in jesenske slane, dolgotrajne zime in kratka poletja. Povprečna letna temperatura je 8°C. Padavin je sorazmerno mnogo. Dolgoletna letna povprečja znašajo od 1300 do 1600 mm. Po podatkih iz merilnih postaj so maksimalne padavine v poletnih mesecih, predvsem v juliju, minimalne pa pozimi. Izrazito najmanj jih je v mesecu decembru. Pomemben vpliv na klimo ima Peca, ki je kot dvatisočak pokrit s snegom od 200 do 250 dni v letu.

Padavine imajo takojšen vpliv na pretoke, predvsem v jesenskih in poletnih mesecih ter v začetku zime, ko se infiltracija močno zmanjša zaradi zmrzali, medtem ko so spomladanske visoke vode z maksimumom v aprilu, močno odvisne od debeline snežne odeje in od hitrosti taljenja snega v zaledju (Likar idr. 2000, 3).

Najpomembnejši vodotok tega področja je reka Meža s številnimi večjimi (Koprivna, Topla, Bistra, Javorski potok in Jazbinski potok) in manjšimi pritoki.

Meža ima izrazito hudourniški značaj. Po večjih nalivih količina vode v strugi hitro naraste, vendar nato enako hitro upade. Najvišji povprečni mesečni pretok Meže v Črni znaša 4,83 m³/s, povprečni pa 2,35 m³/s.

2.2 Kronološki pregled rudarjenja

Prvi začetki rudarjenja v krajih pod Peco segajo s pisnimi sledmi v davna leta 1644 in 1665, ko listine omenjajo iskanje svinčeve rude v okolici Črne. Nato je zaradi slabih prometnih razmer v zgornji Mežiški dolini in zaradi obilja te rude v tedaj razvitejšem Bleibergu pod Dobračem, rudarjenje skoraj 150 let le životarilo.

Leta 1809 je v Mežici ustanovljena družba Kompoš-Brunner, ki pomeni postopen prehod k industrijskemu načinu pridobivanja rude, z več zaposlenimi in že z uporabo mehanizacije. Njeni predelovalni obrati so bili postavljeni najprej na Bregu in Poleni, kjer so predelovali rudo iz revirja na Fridrihu in rova Srce Jezusovo na Bregu. Skoraj 100 let, vse do preloma 19. stoletja, je bila Polena središče predelave in topljenja svinca

vse do predstavitev teh obratov v Žerjav, kjer so postavili leta 1898 novo topilnico, leta 1914 pa še osrednjo zbiralnico rude.

Leta 1870 je ustanovljena družba Bleiberger Bergwerks Union (v nadaljevanju BBU), ki je pokupila v naslednjih nekaj letih vse deleže prejšnjih lastnikov ter združila vse rudnike in posestva v eno. V drugi polovici 19. stoletja je opustila vse manjše zbiralnice in topilnice razkropljene po dolini.

Do leta 1874 so odkopavali samo svinčevo rudo, po tem letu pa so začeli izkoriščati tudi cinkovo rudo.

Leta 1921 je prevzela Rudnik angleška družba The Central European Mines Limited Mežica, ki je v dveh desetletjih, do leta 1941, intenzivno odkopavala bogatejšo rudo. Proizvodnja svinca je dosegla v tem obdobju 1 % svetovne proizvodnje te kovine.

Ob izbruhu druge svetovne vojne je rudnik ponovno prešel v last firme BBU in je bil v njeni lasti vse do konca vojne. Po letu 1945 je bil rudnik nacionaliziran, leta 1950 pa ga je prevzel v upravljanje delavski svet pod imenom Rudniki svinca in topilnica Mežica.

V lastništvu rudnika je bilo tudi 1.300 ha bogatih gozdov, ki so bili v letu 1963 rudniku odvzeti in dani v upravljanje Gozdnemu gospodarstvu Slovenj Gradec, danes pa so v lasti Republiškega sklada kmetijskih zemljišč.

Po letu 1945 se je pričelo intenzivno odkopavanje Mežiških rudišč, ki je doseglo višek v letih 1960-65, ko so rudarji nakopali preko 500.000 ton rude. Proizvodnja Pb-kovine je leta 1962 dosegla 18.552 ton, Zn-kovine pa 12.031 ton. V tem obdobju se je v Mežici pričela razvijati industrija akumulatorjev, kasneje pa še strojna in elektroindustrija. Zaposlenih je bilo preko 2000 delavcev, od tega polovico v jami.

Po letu 1965 je začela proizvodnja počasi upadati. Predelovalna industrija se je pričela preusmerjati tudi na predelavo recikliranih izdelkov. Leta 1989 so ukinili pražarno in s tem domačo predelavo Pb koncentrata.

V dolgih letih rudarjenja je bilo izdelanih blizu 800 km rovov, od teh jih je bilo čez 100 km opremljenih za lokomotivsko vleko. Rudarili so od Pece na nadmorski višini +2000 m do globine +267m v rudišču Graben v Žerjavu.

V celotnem obdobju obratovanja rudnika so rudarji odkopali okrog 19 milijonov ton svinčevo-cinkove rude, iz katere so pridobili okrog milijon ton Pb-kovine in pol milijona ton Zn-kovine.

Za potrebe črpanja vode iz rudišč je bilo zgrajenih 10 elektrarn, od teh sta dve v jami in še danes obratujeta. Iz najglobljih delov rudišč so letno izčrpali preko 19 milijonov m³ vode, to je približno 37 m³/min.

Od leta 1934 je imel rudnik celo svojo ozkotirno železnico na progi od Prevalj do Žerjava. Leta 1903 je rudnik zgradil v Črni svojo bolnišnico, vsa leta je pomagal graditi šole, vrtce, stanovanja, urejevati ceste, vodovode, kulturne in športne objekte itd.

Po letu 1945 je rudnik elektrificiral vso zgornjo Mežiško dolino. Zgradil je čez 1000 stanovanj za svoje delavce, od Podpece, Črne, Žerjava, Mežice do Prevalj.

Leta 1988 je sprejela slovenska vlada Zakon o postopnem zapiranju rudnika (Zakon o zagotavljanju dela sredstev, potrebnih za postopno zapiranje Rudnika svinca in cinka Mežica, Ur. l. SRS, št. 5/1988). Program postopnega zapiranja je predvideval proizvodnjo in predelavo rude, ki se financirata iz prihodkov prodaje koncentratov svinca in cinka do leta 2002, v kolikor se stroški proizvodnje in predelave pokrivajo, v nasprotnem primeru pa se proizvodnja in predelava rude prekine in se po istem zakonu preide na program pospešenega zapiranja rudnika, ki kot osnova že citiranemu zakonu predvideva čas zapiranja maksimalno šest let.

V času veljavnosti Zakona o združenem delu je bil rudnik organiziran kot d.o. Rudniki svinca in topilnica Mežica z dvema temeljnima organizacijama: Rudniški obrati in separacija. Po sprejetju Zakona o podjetjih so se temeljne organizacije odločile za samostojno preoblikovanje v družbe z omejeno odgovornostjo, ki so bile kapitalsko povezane v holding Rudnik Mežica, d.o.o.

Po 21.12.1990, ko je bila izvedena registracija, je posloval rudnik pod imenom Rudnik svinca in cinka Mežica, d.o.o., skrajšano RSC Mežica. Dne 19.4.1991 je vknjižen dodatni soustanoviteljski kapital Republike Slovenije, s katerim je ta pridobila večinski delež v upravljanju rudnika (68,6%). Prav tako je UO (upravni odbor), kot vodilni organ podjetja istega dne predlagal Ministrstvu za gospodarske dejavnosti Republike Slovenije, da Rudnik preide na varianto takojšnega zapiranja in da se objavi javni razpis za izdelavo "Rudarskega projekta za izvajanje zapiralnih del v RSC Mežica".

Rudarski inštitut Ljubljana - današnji Inštitut za rudarstvo, geotehnologijo in okolje (v nadaljevanju IRGO), je na osnovi javnega razpisa (Ur. list RS, št. 32/93) sklenil z naročnikom Ministrstvom za gospodarske dejavnosti (v nadaljevanju MGD) pogodbo za izdelavo rudarskega projekta za izvajanje zapiralnih del v Rudniku svinca in cinka Mežica.

IRGO se je v pogodbi obvezal izdelati Rudarski projekt v obliki delnih rudarskih projektov, ki naj bi omogočili tekoče izvajanje zapiralnih del po posameznih sektorjih (okrožjih), pred dokončno izdelavo celotnega Rudarskega projekta.

Ta dinamika izdelave projektne dokumentacije in izvajanja zapiralnih del je bila utemeljena predvsem s predčasnim oziroma čimprejšnjim potapljanjem spodnjega dela jame, da bi na ta način prenehali s črpanjem vode. Tako je jama dne 22.12.1994 potopljena do nivoja Vodnega rova na koti koti + 417 m, od koder je vsa jamska voda speljana po rovu, dolgem 4,7 km do izliva na površino oz. v reko Mežo v Prevaljah. Z ekonomskega stališča je bil ta poseg zelo nujen, saj je črpanje vode iz globokih predelov jame predstavljalo do 25 % stroškov zapiralnih del.

Na osnovi določil »Zakona o zagotavljanju dela sredstev za postopno zapiranje RSC v Mežici« (Ur. l. SRS. št. 5/88) in na osnovi zahteve investitorja zaradi možnosti financiranja v letu 1995 in nadaljnjih letih, je IRGO v oktobru 1994 izdelal "Končno poročilo", ki je bilo pogoj za dodelitev finančnih sredstev in v katerem je bilo obdelanih 27 delnih rudarskih projektov, ter dva projekta, ki nista zahtevala finančnih sredstev (skupaj 29 projektov).

Na 3. seji skupščine RSC Mežica z dne 30.06.1994, je bil sprejet sklep o preoblikovanju podjetja RSC Mežica v RSC Mežica v zapiranju, d.o.o.. Rudnik svinca in cinka Mežica d.o.o. in Republika Slovenija, Vlada Republike Slovenije sta dne 09.11.1994 podpisali pogodbo o odstopu in prevzemu poslovnega deleža. Rudnik svinca in cinka Mežica v zapiranju, d.o.o. je po tej pogodbi brezplačno odstopil Republiki Sloveniji, Vladi Republike Slovenije svoj celotni delež z vsemi pravicami in obveznostmi. Tako postane RS, Vlada Republike Slovenije 100 % lastnik Rudnika svinca in cinka Mežica.

Podjetje je bilo organizirano tako, da je imelo skupščino in upravni odbor, v katerem je 2/3 predstavnikov Republike Slovenije in ena tretjina predstavnikov podjetja RSC Mežica.

Upravni odbor je imenoval direktorja, ki je odgovoren za poslovanje podjetja in izvajanje vseh programov po sprejetem zakonu o zagotavljanju dela sredstev, potrebnih za postopno zapiranje RSC Mežica.

Vlada Republike Slovenije je na svoji 110. seji dne 3. novembra 1994 potrdila Rudarski projekt zapiralnih del RSC Mežica in sanacije okolja v Zgornji Mežiški dolini v predlaganem obsegu in stroških, ter zadolžila Ministrstvo za gospodarske dejavnosti, da predloži Vladi Republike Slovenije vsako leto v potrditev operativni program zapiralnih del v skladu z Rudarskim projektom zapiralna dela RSC Mežica s stroški, ki so revalorizirani z indeksom za obračun razlike v ceni gradbenih storitev, gradbena dela – geotehnična dela in program prezaposlovanja delavcev s stroški.

Vlada Republike Slovenije je zadolžila tudi vsa pristojna ministrstva, da aktivno sodelujejo pri prestrukturiranju in aktivni prezaposlitvi rudarjev.

Dne 03.11.1994 je bila iz jamskih revirjev Rudnika v predelavo oz. separacijo pripeljana še zadnja količina rude.

Dne 22.12.1994 pa so izklopili še zadnje črpalke na črpališču Union (kota + 300 m) in pričelo se je potapljanje spodnjega dela rudišča, do višine Vodnega rova na višini oz. koti + 417 m.

Dne 17.06.1995 je sprejela Vlada Republike Slovenije Uredbo o preoblikovanju družbe RSC Mežica d.o.o. v družbo RSC Mežica v zapiranju, d.o.o., katere edini naslednik in lastnik je Republika Slovenija. Skupščina družbe je Vlada Republike Slovenije, družba pa ima tudi Nadzorni svet (NS) katerega sestavljajo 3 člani, od katerih dva imenuje Vlada Republike Slovenije, enega pa imenuje družba.

Direktorja imenuje NS RSC Mežica v zapiranju, d.o.o. za obdobje štirih let na osnovi javnega razpisa.

Dejavnost družbe, zaradi katere se je družba preoblikovala, je izvajanje del po Rudarskem projektu zapiralna dela RSC Mežica v zapiranju, kot zaključnem projektu programa postopnega zapiranja RSC Mežica in sanacije okolja v Zgornji mežiški dolini, katerega je Vlada Republike Slovenije potrdila na 110. seji dne 3. novembra 1994 v skladu z Zakonom o zagotavljanju dela sredstev, potrebnih za postopno zapiranje RSC Mežica (Ur.list RS št.5/88).

Družba je po sprejemu Uredbe o preoblikovanju družbe izvršila tudi dodaten vpis dejavnosti, katere so se začele razvijati v sklopu novih aktivnosti. Tako je družba registrirana za izvajanje naslednjih dejavnosti (Likar idr. 2000, 4-10).

Tabela 2.1: Dodaten vpis dejavnosti po sprejemu Uredbe o preoblikovanju družbe

ŠIFRA DEJAVNOSTI	NAZIV DEJAVNOSTI:
1320	Pridobivanje rude neželeznih kovin, razen uranove in torijeve rude
1421	Pridobivanje gramoza in peska
2010	Žaganje in skobljanje lesa ter impregniranega lesa
2030	Stavbno mizarstvo
2040	Proizvodnja lesene embalaže
2852	Splošna mehanična dela
4511	Rušenje objektov in zemeljska dela
4512	Raziskovalno vrtanje in sondiranje
5152	Trgovina na debelo s kovinami in rudami
52488	Trgovina na drobno v drugih specializiranih prodajalnah, d.n.
6023	Drug kopenski potniški promet
6024	Cestni tovorni promet
73101	Raziskovanje in eksperimentalni razvoj na področju naravoslovja
7420	Projektiranje in tehnično svetovanje
7481	Fotografska dejavnost
92521	Dejavnost muzejev

Vir: Program preoblikovanja družbe RSC Mežica v zapiranju, d.o.o.

V obdobju oktober 1994 - oktober 1996 je IRGO zaradi povečanega obsega del, ki so ga naknadno zahtevali različni dejavniki, kot so Zakon o varstvu okolja, Hidrološka študija, montan-geološki pogoji, naravni učinki, obsežnost zapiralnega območja in drugi, v veliki meri pa zaradi pomanjkljivosti in neuskkljenosti razpoložljive dokumentacije z dejanskim stanjem, tako jamskih kot tudi površinskih situacij, izdelal dodatno projektno dokumentacijo. Predvsem pri udorih ni bilo mogoče podati realne ocene o končnem obsegu celotnega Rudarskega projekta. Zaradi navedenih dejavnikov in objektivnih zahtev v dogovoru z investitorjem je projektant sproti izdeloval dodatno potrebno projektno dokumentacijo za neoviran in celovit potek izvajanja zapiralnih del v posameznih sektorjih, okrožjih in na objektih.

Zaradi povečanega števila delnih rudarskih projektov, obsega del in sredstev, je bilo potrebno izdelati novo zaključno poročilo, ki so ga poimenovali »Novelirano končno poročilo«. Tako imamo v Noveliranem končnem poročilu (oktober 1996) dodatnih 23 projektov in odmikov od prvotnih rudarskih projektov.

2.3 Kratek opis tehnologije rudarjenja

2.3.1 Raziskovanje

Raziskovanje v RSC Mežica se je izvajalo predvsem na dveh področjih in sicer na področju zagotavljanja perspektivnih zalog, v glavnem izven območij izkoriščanja, in na področju prekategorizacije zalog v območju izkoriščanja za neposredno pridobivanje.

Za perspektivno raziskovanje se je pretežno uporabljajo vrtnje raziskovalnih vrtin v jami in v drugi fazi tudi izdelovanje raziskovalnih prog ali nadkopov.

Za ugotavljanje zalog za pridobivanje so se zvečine uporabljale sledilne proge ali nadkopi. Tekom let je obveljalo pravilo, da Rudnik potrebuje 4 km sledilnih prog za 1 t izkoptane rude. Večina sledilnih prog je bila tudi že sestavni del priprav za odkopavanje.

2.3.2 Odkopavanje

Vse do leta 1915 je bilo delo povsem ročno. Za vrtnje so uporabljali dleta in kladiva in podobno kot pri izdelavi rovov, so sprva uporabljali črni smodnik, kasneje pa dinamit. Način odkopavanja se je spremenil šele z uvedbo vrtalnih kladiv na komprimiran³ zrak in je tak ostal do danes. Spreminjali so se le načini nakladanja in transport.

Odkopavanje se je prilagajalo oblikam in velikostim rudnega telesa, upoštevati pa je bilo potrebno tudi trdnost prikamnine, ki je obdajala rudno telo.

Odkopne metode, ki so se uporabljale pri Rudniku Mežica, so se razvijale skladno z razvojem Rudnika ter z razpoložljivostjo opreme in orodij.

³ Komprimiran zrak – stisnjen zrak (Bunc 1998, 232).

Republiški upravni organ pristojen za rudarstvo in Rudarski inšpektorat sta z odločbami št. 8-285/3-59 ing TJ/ŠJ z dne 12.09.1957 in št. VII/3-175/I-54 ing. V/ŠJ z dne 06.07.1954 odobrila spodaj navedene odkopne metode.

- Frontalna odkopna metoda:
 - navzgor z ali brez sipke,
 - navzgor z zasipom,
 - smerno.
- Odkopna metoda z odkopavanjem navzgor v stopnicah ali ploščah
- Magacinska odkopna metoda

Pri teh metodah je način odkopavanja odvisen od oblike, mineraloških lastnosti rudnih teles in prikamnine. Značilno za vse odkopne metode je, da izkoriščajo večinoma ugodne lastnosti prikamnine (apnenec in dolomit), v kateri se nahajajo rudna telesa. Ta dovoljujejo puščati izredno velike prazne prostore s površino do 400 m². Splošna ugotovitev je, da po pravilu oblike rudnih teles niso vnaprej znane, zato se odkopavajo po izkušnjah.

Rudno telo raziskano na zgornjem in spodnjem obzorju so odprli z izdelavo nadkopa do zgornjega obzorja. Rudo so prestreljevali v bokih odkopa od spodaj navzgor, tako, da je kopač stal na razstreljeni rudi in vrtal vrtine dolžine od 1,6 do 2,0 m. Smer odkopavanja je določala oblika rudnega telesa.

Transport rude z odkopov je bil prvotno ročen, pozneje s skreperjem⁴ (1952), ob koncu rudarjenja pa z avtonakladalci, nakladalci in kamioni. Najmodernejša strojna oprema za vrtanje in odvoz rude je bila uvedena v Mežiškem rudniku po letu 1984.

2.3.3 Zračenje

Mežiško rudišče se nahaja v hribovitem terenu. Odkopavanje rude se je polagoma selilo iz višjih delov v dolino in pod dno doline. Odkopavanje rudišča je bilo v začetku izvedeno s podkopi iz površine. Kasneje so se ti podkopi po višini povezali z vpadniki ali šahti.

Glavno zračenje v Mežiških jamah je naravno. Princip sloni na razliki tlaka med najvišjim in najnižjim rovom. Smer in količina zračnega toka sta odvisni od temperature zunanjega in jamskega zraka.

⁴Skreper – verižni transporter (Gramas, 2005).

Pri odkopih in slepih progah pa so uporabljali ločeno zračenje z ventilatorji.

2.3.4 Odvodnjavanje

Značilno za Mežiški rudnik je, da se nahaja v kraškem terenu, ki je zelo vodonosen. Spada med najbolj vodonosne rudnike v Evropi. Voda je čista ter hladna s temperaturo v poprečju okoli 8° C. Ima lastnosti pitne vode. Povprečni dotok vode v jami znaša 37 m³/min (616 l/sek) z določenim nihanjem od 30 do 45 m³/min ob dolgotrajnem deževju.

Med rudarjenjem se je vsa voda zbirala na črpališču v Unionu na koti + 300 m in jo je bilo potrebno prečrpavati v vodni rov Mežica - Prevalje na koto + 417 m. Voda je po Vodnem rovu iztekala iz Rudnika v reko Mežo. Za črpanje vode je bilo porabljeno v povprečju 12,000.000 kWh električne energije. Stroški za črpanje vode so znašali približno od 15 do 25 % celotnih stroškov v odvisnosti od višine proizvodnje (Likar idr. 2000,19,20).

3 ZAPIRANJE RUDNIKA SVINCA IN CINKA MEŽICA

3.1 Vzroki za zapiranje

V Rudniku svinca in cinka Mežica so bili v preteklosti izdelani številni sanacijski programi. Prvi, zelo obsežen sanacijski program, je bil izdelan leta 1969. Program je bil izvajan vse do leta 1973, ko je bilo ugotovljeno, da zastavljeni cilji niso bili doseženi. Zato je bil pripravljen nov sanacijski program⁵, ki se je skoraj vsako leto dopolnjeval. Vsi sanacijski programi so težili k cilju povečati rudne zaloge ter izvesti določena naložbena dela, s čimer bi bilo mogoče tudi posodobiti tehnologijo ter ustrezno rešiti kadrovsko problematiko.

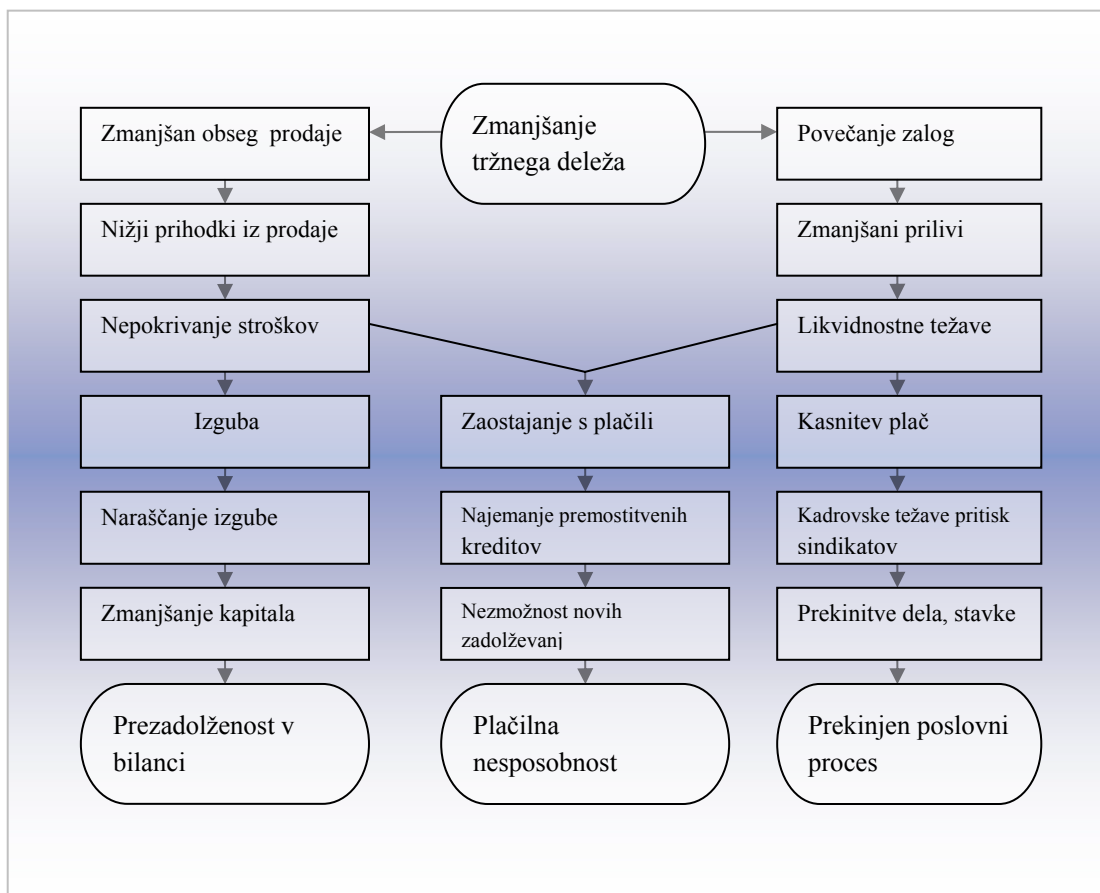
Od številnih sanacijskih programov ni nobeden uspel predvsem zato, ker so temeljili na nerealnih predpostavkah o vsebnosti rudnih teles, ceni svinca in cinka na svetovnem trgu in vztrajanju pri programu, ki je temeljil na rudarjenju kljub slabim rezultatom poslovanja. Ob tem velja poudariti, da je bila tehnologija rudarjenja postavljena pred stotimi leti in da razporeditev ter dimenzije rovov niso dopuščale modernega rudarjenja. Posodobitev tehnologije pa je bila povezana z ogromnimi investicijskimi stroški, ki pa glede na vsebnost raziskane rude niso opravičljivi (Likar idr. 2000, 23).

Vodstvo pogosto izhaja iz napačne domneve, da lahko samo spozna krizne simptome, ne da bi upoštevalo, da so sodelavci na posameznih funkcijskih področjih bliže tržnemu dogajanju oz. odjemalcem in lahko zato hitreje zaznavajo signale. Simptomi torej samo opozarjajo na bolezen. Če ne ugotovimo kaj je bolezen povzročilo in se zdravljenja ne lotimo pri vzroku, lahko »bolnik« kljub zdravljenju umre. Simptomi kažejo na določeno bolezen, zdraviti pa je treba njene vzroke (Dubrovski 2004, 24).

Priznati je treba, da je bila »klinična slika« kriznih razmer v podjetjih v »socialističnih časih« bolj pregledna kot zdaj, ko se interesi v zvezi z lastnino, ki so poleg vsega še politično obarvani, mešajo s pogledi na cilje, možnosti in pristope kriznega vodenja. Zato je bil tudi pristop h kriznemu vodenju glede ciljev in pričakovanj svoj čas bolj poenostavljen in za krizne direktorje lažji kot je zdaj (Končina, 1998).

⁵ Sanacijski program – zdravljenje krize. Samo okolje (pogosto predvsem banke) noče razumeti, da ima podjetje sicer trenutno določene težave, ki pa bi bile lahko hitro premagane, če bi banke in država zagotovile ugodnejša dolgoročna posojila in nepovratna sredstva (Končina 1998). *»Reševanje krize je kot igranje šaha. Deset potez, ki jih vnaprej premislimo, postane povsem neuporabnih, ko nasprotnik povleče potezo«* meni Dubrovski (Dubrovski 2000, 54).

Slika 3.1: Primer simptomov

Vir: Dubrovski 2004, 34

Simptomi kriz se kažejo na različnih področjih, pri čemer je njihova intenzivnost, medsebojna povezanost in bližina kriznemu stanju prav tako različna (slika 3.1). Opozorimo lahko, da zadnja stanja, navedena v ovalnih okvirjih, niso vzrok krize, ampak se resnični vzroki krize nahajajo v pravokotnih okvirjih, kar je treba poznati, ko sprejemamo ukrepe za zdravljenje krize. V sliki se nam na primer kot posledica dogodkov kot zadnje stanje kažejo prezadolženost, plačilna nesposobnost in prekinjen poslovni proces. Ta stanja so dejanska posledica krize, vzroki pa so nekje drugje (npr. padec cen svinca in cinka na svetovnem trgu, v našem primeru). Če bi se v tem primeru pri zdravljenju krize osredotočili na posledice kot domnevne vzroke, potem bi načeloma lahko krizo zelo hitro rešili: prezadolženost in plačilno nesposobnost bi enostavno odpravili z denarno dokapitalizacijo lastnikov, države ali zainteresiranih partnerjev. Dejansko pa bi s tem propad podjetja le odložili, saj nismo odpravili pravih vzrokov (Dubrovski 2004, 33, 39).

Kriza⁶ je lahko nastala, kot je rečeno, ko je bilo preventivno delovanje neuspešno ali zanemarjeno ali pa so nastopili nepredvideni neugodni trenutki.

Ker je zdravljenje krize podjetja lahko uspešno le, če istočasno poteka na vseh poslovnih funkcijah v podjetju, je v procesu zdravljenja (sanacije) treba zagotoviti hkratno izvajanje ukrepov za reševanje krize na dveh temeljnih področjih, ki jih lahko poimenujemo:

- področje poslovnega (vsebinskega) zdravljenja in
- področje finančnega zdravljenja.

Za uspešno zdravljenje morajo biti praviloma izpolnjeni trije skupni pogoji:

- obstajati mora zdravo poslovno jedro, ki je sposobno na osnovi dodane vrednosti zagotavljati pozitiven denarni tok tudi z vidika razvoja oz. prihodnosti (pozitiven izid iz poslovanja);
- sposoben managementski tim (brez katerega bodo še tako dobri projekti obsojeni na propad);
- razpoložljivi finančni viri (po možnosti dolgoročni) za zagotovitev razvojnega koraka (revitalizacija) (Dubrovski 2004, 123, 124).

Zaradi izgube v preteklih letih, neizvrševanja in neuspešnosti številnih sanacijskih programov ter izgube, ki je bila v letu 1986 tako visoka, da je ni bilo mogoče pokriti iz virov delovne organizacije, pa tudi ne iz drugih virov, zaradi kritično poslabšane likvidnosti ter zaostrene problematike onesnaževanja okolja ter varovanja družbene lastnine (slika 3.1 – v pravokotnih okvirjih) je Skupščina občine Ravne na Koroškem dne 23. decembra 1986 sprejela sklepe o uvedbi ukrepov družbenega varstva v delovni organizaciji Rudniki svinca in topilnica Mežica ter imenovala začasni kolektivni poslovodni odbor. V sklepu je Skupščina začasnemu kolektivnemu poslovodnemu odboru določila naslednje poglobitve naloge:

- pripraviti odločitev, kako in pod kakšnimi pogoji nadaljevati proizvodnjo v rudniku,

⁶ Novak definira krize kot »družbeni in organizacijski pojav, ki jih je mogoče in nujno upravljati. Krize so kljub tveganju, ki ga nosijo v sebi, tudi predvsem priložnost za izboljšanje dejanskega stanja ter odnosov« (Novak in sodelavci 2000, 20). Nadalje Gruban opredeljuje krizo kot vse »nenavadne in nepričakovane situacije, ki predstavljajo nevarnost za temeljne vrednote organizacije, v kateri imamo omejen čas za odločanje« (Gruban, Verčič, Zavrl 1998, 30).

- pripraviti predlog o nadaljnji usodi rudarsko-metalurške proizvodnje in s tem povezanim onesnaževanjem okolja,
- razrešiti problem pokrivanja izgub iz tekočega poslovanja ter
- razrešiti težek likvidnostni položaj delovne organizacije.

Problematika obratovanja rudnika je bila zaradi njegove specifičnosti, velikega števila manjših rudnih teles, visokih fiksnih stroškov obratovanja, neraziskanih rudnih zalog ter nizke vsebnosti svinca in cinka v rudi tako kompleksna, da je začasni poslovodni odbor ni mogel razrešiti sam, temveč se je odločil pri Inštitutu za ekonomska raziskovanja in Rudarskem inštitutu v Ljubljani naročiti študijo: Možnosti za nadaljnji razvoj TOZD Rudarski obrati in separacija ter TOZD Metalurgija v Mežici. V septembru 1987 leta je bila izdelana študija, katere glavne ugotovitve so bile, da:

- ima Mežiško rudišče sicer velike potencialne geološke zaloge, vendar ima neustrezno in premalo raziskano eksploatacijsko polje,
- je potrebno s pospešenimi geološkimi raziskavami ugotoviti dejansko vsebnost rude na tistih delih rudišča, kjer se po geoloških analizah pričakuje bogata rudna telesa,
- se rudarjenje izvaja na velikem prostoru z visokimi stroški, kar pomeni, da je potrebno vzdrževati izredno veliko število rovov, prog in rudniških naprav, ki terjajo velika sredstva za vzdrževanje, zaradi kraškega terena in velikega dotoka jamske vode pa še dodatno visoke stroške za črpanje te vode, kar vse skupaj obremenjuje končni proizvod,
- je odkop neselektiven in je razblažitev rude neizmerno visoka (med najvišjimi v tedanji Jugoslaviji - 36 %).

Na podlagi te študije je takratni Sekretariat za industrijo in gradbeništvo izdelal Program postopnega zapiranja Rudnika svinca in cinka v Mežici in sanacije okolja v zgornji Mežiški dolini, takratni Izvršni svet pa Zakon o zagotavljanju dela sredstev, potrebnih za postopno zapiranje Rudnika svinca in cinka v Mežici, ki ga je sprejela Skupščina Republike Slovenije (Ur. list SRS, št. 5/88).

Po sprejetju navedenega zakona so bili izdelani programi po sprejeti varianti ROS 2 za postopno in trajno zapiranje rudnika do leta 2002 in sicer na naslednjih posameznih področjih dela:

- proizvodnja in predelava rude samo do kovinskega koncentrata, ki se izvaža v topilnico Podklošter (Avstrija),
- geološko-rudarska raziskovalna dela in

- zapiralna dela.

Pogoj za izvedbo sprejete variante je bila natančna opredelitev in zagotovitev finančnih sredstev za pokrivanje naslednjih posameznih programov:

- proizvodnja in predelava rude se financirata iz prihodkov od prodaje koncentratov svinca in cinka (izguba iz let 1986/87 se pokrije z nepovratnimi sredstvi),
- geološko rudarske raziskave se financirajo iz sredstev Raziskovalne skupnosti oz. Ministrstva za znanost in tehnologijo ter z lastnimi sredstvi Rudnika svinca in cinka Mežica,
- zapiralna dela se izvajajo v že opuščeni delih jame in se financirajo s sredstvi solidarnosti za odpravljanje posledic naravnih nesreč,
- za prezaposlovanje in zagotavljanje socialne varnosti delavcev zagotovi sredstva skupščina občine Ravne na Koroškem.

Od predlaganih rešitev v študiji: "Možnosti za nadaljnji razvoj TOZD Rudarski obrati in separacija ter TOZD Metalurgija v Mežici" so bila v letih 1988/91 precejšnja odstopanja, kar ugotavljata ista avtorja v študiji izdelani v aprilu 1992 "Alternativne možnosti pridobivanja svinčevega in cinkovega koncentrata v Rudniku Mežica".

Proizvodni program se ni uresničeval v predvidenem obsegu, naložb v razvoj in sprotno posodabljanje rudnika ni bilo, število delavcev se je zmanjšalo hitreje kot je predvidevala prvotna študija. Finančna sredstva za zapiralna dela in geološke raziskave so sicer redno pritekala, vendar se pri izplačevanju ni upoštevala revalorizirana vrednost.

Zato sta avtorja v tej študiji predlagala nove rešitve:

- rudnik naj pripravi investicijski program, ki mora biti dovolj prepričljiv, da bo na njegovi podlagi mogoče pridobiti bodisi domača ali tuja finančna in komercialna posojila za nabavo potrebne opreme,
- zagotoviti je potrebno ustrezno kadrovske sestavo na vseh vodilnih in vodstvenih ravneh,
- Republika Slovenija mora zagotoviti pospešeno izdelavo hidrogeološke študije,
- če rudnik ne bo mogel pridobiti potrebnih sredstev za nadaljevanje proizvodnje, je iz narodno-gospodarskega vidika najbolje, da preneha s proizvodnjo in pristopi k takojšnjemu in pospešenemu zapiranju rudnika (Likar idr. 2000, 24).

Vodstvo rudnika je na podlagi študije "Alternativne možnosti pridobivanja svinčevega in cinkovega koncentrata v Rudniku Mežica" izdelalo po sklepu Upravnega odbora rudnika z dne 12.8.1992 »Program nadaljnjega dela Rudnika svinca in cinka Mežica«.

Program vsebuje finančno sanacijo⁷ podjetja in investicijski program za poslovanje brez izgub.

Program predvideva:

- finančno sanacijo za leto 1992 v višini 90 mio SIT,
- investicijski program, ki se mora začeti uresničevati v začetku leta 1993 po predračunski vrednosti september 1992 v višini 90,3 mio SIT,
- tekočo revalorizacijo stroškov za zapiralna dela in dodatno pokrivanje dejanskih stroškov črpanja vode (stroški za električno energijo) v višini 83,6 mio SIT.

Zaradi več kot 30 procentnega padca cen svinca in cinka v drugem polletju leta 1992 in padca koncentracije nakopane rude pod 5 % (3,7 %), se je rezultat poslovanja bistveno poslabšal. Upravni odbor je na svoji drugi izredni seji 16.12.1992 ocenil, da predlagani program ni realen in zahteval od vodstva rudnika nov program oziroma oceno realne možnosti nadaljnjega rudarjenja.

Vodstvo rudnika je ugotovilo, da ne more voditi rudarjenja brez izgub, na kar vplivajo poleg zgoraj navedenih razlogov še iztrošenost opreme, obseg proizvodnje, kadrovska sestava in neustrezno vodenje. Zato je predlagalo prenehanje proizvodnje rude in koncentratov in upravni odbor je predlog na svoji seji 19.4.1993 sprejel, s sklepom, da se v skladu s programom iz leta 1987 in zakonom iz leta 1988 preneha proizvodnja rude in koncentrata, ker prodaja le-teh ne pokriva stroškov proizvodnje in se preide na pospešeno izvajanje zapiralnih del. V skladu s tem sklepom upravnega odbora je Ministrstvo za gospodarske dejavnosti v Uradnem listu RS, št. 32/93 dne 17.6.1993, objavilo javni razpis za izdelavo rudarskega projekta za izvajanje zapiralnih del v Rudniku svinca in cinka Mežica.

Konec leta 1994 je bila popolnoma ukinjena proizvodnja svinčeve-cinkove rude, pospešeno pa se je začel izvajati program zapiralnih del.

⁷ Repovž (1992, 113) za cilje finančnih ozdravitvenih ukrepov navaja naslednja ključna področja: obvladanje plačilne sposobnosti ob predhodnem prečiščenju in urejanju bilanc stanja; zagotovitev potrebe velikosti in strukture lastnega kapitala; zmanjšanje odhodkov financiranja; urejanje poslovanja z bankami in drugimi večjimi upniki (Dubrovski 2004, 103).

3.2 Pregled izvajanja zapiranja jame in sanacije površine

Skupščina Socialistične Republike Slovenije je na seji zbora združenega dela dne 3. februarja 1988 in na seji zbora občin 3. februarja 1988 sprejela Zakon o zagotavljanju dela sredstev potrebnih za postopno zapiranje Rudnika svinca in cinka Mežica (Uradni list SRS, št. 5/1988). S tem zakonom je bil zagotovljen del sredstev, da se zavaruje rudno bogastvo in da se sanira okolje v zgornji mežiški dolini zaradi posledic dolgotrajnega rudarjenja v delovni organizaciji Rudniki svinca in topilnica Mežica ter ohrani neoporečnost vodotokov in virov pitne vode na območju rudnika in na širšem območju Pece.

Uresničevanje ciljev in nalog zakona je določal Program postopnega zapiranja Rudnika svinca in cinka v Mežici in sanacije okolja v zgornji Mežiški dolini, ki je vseboval:

- tehnično - tehnološki način postopnega zapiranja,
- ukrepe in aktivnosti za zavarovanje rudišča,
- ukrepe in aktivnosti za sanacijo okolja,
- ukrepe in aktivnosti za ohranitev neoporečnosti vodotokov in virov pitne vode na območju rudnika in na širšem območju Pece,
- raziskovalna dela v času zapiranja,
- pogoje in ukrepe za nadaljnji obstoj in obratovanje elektrarn v jami,
- postopek za vzdrževanje in varovanje jamskih zaklonišč,
- potrebna sredstva in vire sredstev za izvajanje ukrepov in aktivnosti,
- terminski plan postopnega zapiranja rudnika ter izvajanja ukrepov in aktivnosti ter obseg in dinamiko zagotavljanja sredstev.

Od leta 1988 je bilo zapiranje postopno z ustavitvijo proizvodnje v letu 1994, z izdelavo rudarskega projekta pa se je začelo intenzivno zapiranje (Fajmut Štrucl 2005).

Rudarski projekt⁸ za zapiralna dela RSC Mežica zajema vsa dela, ki so zahtevana v Zakonu o rudarstvu (Ur. list SRS, št. 17/75, in Ur. list RS, št. 56/99) z upoštevanjem določil Zakona o varstvu okolja (Ur. list RS, št. 32/93) in v skladu s projektno nalogo z dne 15.12.1993.

⁸ Rudarski projekti so po ZRud: projekt za raziskovanje mineralnih surovin, projekt za izkoriščanje mineralnih surovin, projekt za izgradnjo in izrabo podzemnih prostorov, projekt opustitve izkoriščanja mineralnih surovin, projekt za izvajanje del pri raziskovanju in izkoriščanju mineralnih surovin, projekt izvedenih del. Zaradi lažjega in bolj strokovnega načina dela ter za zagotovitev učinkovite izmenjave podatkov in mnenj se imenuje projektna skupina.

Posebej so v Rudarskem projektu obdelani in upoštevani vplivi zapiralnih del na okolje, kar je obdelano in usklajeno z Ministrstvom za okolje in prostor v "Poročilu o vplivih na okolje" ki je sestavni del projekta. Tako pri zapiralnih delih v jami, kakor tudi na površini, so upoštevali rezultate izsledkov geomehanskih parametrov okoljskih kamnin, na osnovi katerih so bila za vsak delni projekt izdelane stabilnostne presoje oz. kriteriji za izvedbo zapiralnih del. Kot poseben sestavni del so v projekt vključili "Poročilo o laboratorijskih preiskavah kamnin iz RSC Mežica - IRGO, maj 1994", ki obsega rezultate preiskav preko 600 karakterističnih vzorcev kamnin.

V citiranem rudarskem projektu so obdelane tehnične rešitve zapiralnih del za jamo, površino in za zavarovanje ostalih dejavnosti (razen zapiranja separacije⁹), zasnove in projektiranje alternativnih dejavnosti in problem prestrukturiranja delavcev in s tem povezana socialna problematika (Likar idr. 2000, 26).

3.2.1 Izvajanje aktivnosti v jami

Izhodišče za izvajanje zapiralnih del v jami

Osnovno vodilo pri izdelavi projekta je bila ekonomika. Zaradi tega je rudarski projekt delan s ciljem čim hitrejšega prenehanja črpanja vode s kote + 300 m, ker je to črpanje predstavljalo 15 - 25 % celotnih stroškov v odvisnosti od višine proizvodnje.

Nadaljnje izhodišče za izvajanje del je bilo preprečevanje migracije odloženega flotacijskega¹⁰ mulja v prazne jamske prostore zaradi eventualnega reaktiviranja rudnika in kontaminacije virov pitne vode.

Vsa obstoječa zajetja in vire pitne vode se z rudarskim projektom čuva tako, da je zagotovljen dostop do njih in preprečena možnost kontaminacije (Bargate, Topla, Union, Graben).

Zaradi preprečitve kontaminacije jamske vode v taki meri, da bi ogrožala hidrologijo okolja, je bilo z rudarskim projektom predvideno očiščenje jame vseh predmetov in snovi, ki bi lahko ogrozile čistost vode (olja, kisline, plastika, guma, odpadki itd.). Pri tem se je upoštevalo predele jame pod koto + 417 m in 1. cono nad koto + 417 m. To čiščenje jame je zajemalo poleg opreme, strojev in orodij še vse, v opuščene odkope odložene odpadke zaradi možnosti eventualne kontaminacije, kot tudi ves les, ki bi ob potopitvi lahko oviral normalni pretok vode.

Nad območjem, ki bo potopljeno (kota + 417 m in 1. cona nad koto + 417 m), je bilo potrebno iz jame odstraniti material, ki bi neposredno ogrožal neoporečnost vode ter material in opremo ekonomske vrednosti.

⁹ Zapiranje separacije je obdelano naknadno na nivoju tehnične ocene, na posebno zahtevo naročnika.

¹⁰ Flotacija je čiščenje rud z vodo in kemikalijami, ločitev koristnih rud od jalovine (neuporabnih rud in jalovine) (Bunc 1998, 145)

Objekte in opremo, ki je bila predvidena v programu kulturne in naravne dediščine, so v projektu zaščitili, niso pa predvideli njihove demontaže oz. spravila iz jame (izvažalni stroji: Helena, Union, Moring, Graben, kompresor itd.), kar bi zahtevalo velike dodatne stroške.

S projektom je bilo treba upoštevati nadaljnje obratovanje podzemeljskih elektrarn PE I in PE II, zato se morajo ohraniti vsi vodni rovi in ostali objekti, ki so potrebni za njihovo nadaljnje obratovanje. Jamski objekti, ki služijo obratovanju podzemnih elektrarn in ostali jamski objekti predvideni za izvajanje sekundarnih dejavnosti, so bili sanirani v skladu s projektno dokumentacijo zapiralnih del.

Na osnovi rezultatov hidrološke študije "Vplivi zapiranja RSC Mežica na hidrološke razmere v širšem območju vodotoka Meže", ki jo je izdelal »Inštitut za geologijo, geotehniko in geofiziko GZL Ljubljana« v letih 1988 do 1994, je bila naknadno postavljena zahteva po izoliranju in zajetju izvirov pitne vode na koti + 300 m (Union in Moring števil. 5) in Union sever na koti 417 m ter zajetje izvira v revirju Graben na koti + 417 m tako, da bo preprečeno mešanje te vode z vodami, ki so zajete s pregradami proti migraciji mulja in omogočeno njihovo koriščenje po potopitvi jame.

Iz citirane študije izhaja tudi zahteva po izvedbi monitoringa¹¹ voda po prenehanju črpanja s periodičnim opazovanjem in vzorčevanjem kvalitete voda, ki bodo zapolnjevale jamske prostore in ugotavljanje stabilizacije kroženja podzemne vode skozi rudniške prostore.

Zaradi zapiralnih del je bila ukinjena RTP Moring, s tem se je onemogočilo direktno oskrbovanje z električno energijo naselij Glančnik in Štalekar iz podzemnih elektrarn PE I in PE II zaradi nestandardne napetosti in oddajanja jalove energije. S projektom kot posledico zapiralnih del utemeljujemo rekonstrukcijo visokonapetostnega omrežja in napajanje naselja Glančnik in Štalekar iz javnega distribucijskega omrežja, kakor tudi preureditev telefonskega omrežja za oskrbo naselja Helena.

Po potopitvi jame do 12. obzorja kote + 417 m je bilo potrebno utemeljiti rekonstrukcijo izvaževalnih naprav Graben in Union na novo globino prevažanja zaradi pridobitve ustreznega dovoljenja.

Z radiološkimi meritvami, ki so izvajane na zahtevo pristojnih institucij na osnovi veljavne zakonodaje, je ugotovljeno, da so povprečne letne doze ioinizirajočih sevanj blizu mejnih vrednosti. Zato so v projektu obdelali tehnične in organizacijske rešitve s katerimi omogočajo zaposlenim pri zapiralnih delih v jami pogoje, pri katerih zaposleni ne bodo izpostavljeni povišanim koncentracijam genotoksidov.

Izvajanje aktivnosti

V jami so se izvajala naslednja dela:

- priprava na zalivanje rudnika pod koto + 417 m,
- zavarovanjem virov pitne vode,
- odstranjevanje rudarske opreme iz rudnika.

Izvajanje teh aktivnosti pa je bilo natančno opredeljeno in stroškovno vrednoteno z rudarskimi projekti.

3.2.2 Izvajanje aktivnosti na površini

Izhodišče za izvajanje del na površini

Glavno problematiko zapiralnih del na površini so predstavljali: odlagališča jalovine, jamski vhodi in udori, tako da projekti obravnavajo stabilnost odlagališč, zaščito od erozije¹² in rekultivacijo¹³. Pri sanaciji jamskih vhodov in udorov je glavno vodilo varnost ljudi in živali ter rekultivacija.

Kot posebno izhodišče pri sanaciji udorov so upoštevali pravilo čim manjšega posega v naravno površino in so sanirali samo obstoječe aktivne udore in potencialne udore, pri katerih je z geomehanskimi raziskavami ugotovljeno, da se rušni proces nadaljuje in da je v bližnji prihodnosti možno pričakovati aktivni udor.

Površinski objekti rudnika so delno vključeni v nadaljnjo uporabo pri sekundarnih dejavnostih in kot taki niso predmet citiranega projekta.

Projekt zapiralnih del RSC Mežica obravnava le odstranitev objektov, ki niso predvideni za nadaljnjo uporabo in sanacijo objektov, ko je ta potrebna, če so objekti predvideni za sekundarno dejavnost.

Izvajanje aktivnosti

Aktivnosti na površini so bile opredeljene z rudarskimi projekti in so vključevale spodaj navedene aktivnosti.

- *Sanacija odlagališč jamske jalovine*

Za zagotovitev varnosti in zmanjšanje obremenitve okolja so bila sanirana odlagališča jamske jalovine: Žerjav, Union, Igrče, Topla, Štopar, Fridrih, Srce

¹¹ Monitoring obravnava spremljanje stanja saniranih objektov po izvedenih zapiralnih delih za obdobje 5 let, in sicer od leta 2001 do leta 2006.

¹² Erozijska – razjedanje, izpodjedanje (Bunc 1998, 129);

¹³ Rekultivacija - vračanje površine v prvotno stanje in problemi; načini zaščite naravnih okolij in rezervatov; načini razgradnje jalovine in njenih vplivov na okolico; z uporabo programske opreme za izdelavo dokumentacije potrebne za dela na rudnikih (Ministrstvo za šolstvo in šport 2005).

Kolerca, Frančiški rov, Svitni podkop, Uršlja gora, Mežica-Plat...). Sanacijska dela so odvisno od stanja posameznih odvalov obsegala: izdelavo obratnih in začasnih poti, preoblikovanje brežin, rekultivacijo neporaščenih površin, odvodnjavanje površinskih in meteornih voda, gradnjo opornih zidov.

- *Sanacija in zaščita površine pred jamskimi vdori*

Na območjih, kjer so rudo odkopavali blizu površja, je ponekod prišlo do udorov površine v jamske prostore: v dolini Kavšak, pri nadkopu Mušenik, na Mučevem, na Peci, na Marholčem, na Starem Igrčem,...). Udori so bili sanirani na ta način, da so se udornine zapolnile z materialom in nato prekrite s humusom in zatravile. V revirju Graben je v letu 1981 prišlo do velikega udara površine in na njo odložene separacijske jalovine v jamske prostore. Da bi izboljšali stabilnostne razmere na tem območju, so bili odprti jamski prostori, ki gravitirajo proti površini odvala, zapolnjeni z jamsko jalovino.

- *Sanacija vhodov v jamske rove*

Sanacija in zadelava vhodov v jamske rove je obsegala rudarska dela na 311 registriranih vhodih lociranih na površini 100 km². Nekaj rogov je bilo povsem zasutih, ostale pa so zaprli s suhim zidom, betonskimi kvadri, zaporno mrežo ali jeklenimi vrati.

- *Rušenje in ureditev zunanjih objektov*

Rudarski projekt zapiranja je predvidel rušitev in odstranitev vseh objektov na površini, ki v nadalje niso bili več potrebni in zanje ni bila predvidena druga namembnost.

4 KADROVSKO SOCIALNI PROGRAM

Koroška je ena izmed najstarejših slovenskih industrijskih regij. Znana je predvsem po panogah, ki so predvsem tradicionalno industrijske (jeklarstvo, rudarstvo, kovaštvo, lesarstvo). Po integralnih kazalcih razvitosti je bila leta 1970 med najslabše razvitimi slovenskimi regijami, deset let pozneje pa so bile prevladujoče industrijske panoge nadvse uspešne.

Prestrukturiranje gospodarstva Koroške regije v zadnjih desetih letih ni odvzelo vodilnega mesta industriji, saj še vedno zaposluje 70 % zaposlenih, je pa močno vplivalo na rast brezposelnosti (strukturna brezposelnost) kot tudi na izgubo razvojne moči regije in obremenitve v okolju (Dežman 2004, 15).

Na koroškem je bilo še pred dobrimi desetimi leti zaposlenih 72 % aktivnih prebivalcev v industriji, in sicer kar 70 % od teh v treh velikih sistemih Železarni Ravne, v Rudniku Mežica in v Lesni Slovenj Gradec. Po razpadu velikih sistemov te panoge sedaj zaposlujejo le še 40 % aktivnega prebivalstva (RRA za Koroško regijo, 2003, 35).

4.1 Gibanje kadrov

Zmanjšanje števila zaposlenih v Rudniku svinca Mežica je bilo načrtovano v študiji Možnosti za nadaljnji razvoj TOZD rudniki in separacija ter TOZD metalurgija v Mežici iz leta 1987 in sicer je bilo načrtovano gibanje kadrov po variantah, katere so predvidevale različne ekonomske vidike in načine za nadaljevanje proizvodnje in zapiranje rudnika v obdobju do leta 2001. Vse variante so predvidele postopno zniževanje kadrov in spremembo kvalifikacijske strukture. Znižalo naj bi se število zaposlenih z nižjo stopnjo izobrazbe (I-II), povečalo pa število zaposlenih z višjo stopnjo izobrazbe (VI-VIII).

Število zaposlenih se je v RSC Mežica po letu 1987 zmanjševalo hitreje, kot je to predvideval Program postopnega zapiranja rudnika. Zmanjšanje znaša od 392 v letu 1988 na 100 zaposlenih 31.12.1999. Razlogi za znižanje staleža zaposlenih so bili predvsem:

- socialno-ekonomski efekt – ukinitvev nosilne dejavnosti,
- naravna fluktuacija,
- vojna (odhodi delavcev iz drugih republik Jugoslavije),
- dokup let za predčasno upokojitev,
- ionizirajoče sevanje,
- prestrukturiranje zaposlenih.

Tabela 4.1: Gibanje zaposlenih v RSC Mežica v obdobju od 31.12.1988 do 1.12.2004

Leto	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04
Redna upokojitev	12	15	15		1	2	2		3			1	6	1			
Invalid.upokojitev	5	3	2	5	3	3	1	3	3	2	1	2	1	5			
Dokup let			49	2		14	2		15	7		7					
Sporazumna prekinitev					16				1			1	1	1			1
Trajni presežki													6	11		2	3
Samozaposlitev							4			1							
Zaposlitve pri drugem delodajalcu				11	12		14	5	17	6	1	36	33	12	4		10
Vojna BiH				20													
Ostali osip	47	39	38		4	12	4	4		2	1		5	2			
Skupaj odhodi	64	57	104	38	36	31	27	12	39	18	3	47	52	32	4	2	
Stanje zaposlenih	392	400	330	276	261	231	206	195	156	145	147	100	52	20	16	14	1

Vir: Celovit pregled zapiralnih del RSC Mežica v zapiranju, Letna poročila RSC Mežica

Tabela št. 4.1 prikazuje število zaposlenih na 31.12. v letih od 1988 do 2004. Število odhodov v določenem letu se ne ujema z razliko števila zaposlenih v dveh zaporednih letih, saj je znotraj leta prihajalo tudi do zaposlovanja. Zaradi nemotene realizacije Programa zapiranja, ne glede na izvajanje programa prestrukturiranja, so bile sklenjene nekatere zaposlitve za določen čas.

Iz tabele je razvidno veliko zmanjševanje zaposlenih po letih, ki je posledica zgoraj navedenih razlogov. Zniževanje staleža zaposlenih je potekalo hitreje od predvidevanj predhodnih študij. Po Noveliranem končnem poročilu iz leta 1996 je bil predviden stalež zaposlenih za leti 1999 in 2000 še 142. Zato je v zadnjih letih zapiranja prihajalo do pomanjkanja lastnih delavcev za izvajanje programa in je bilo potrebno problematiko reševati z začasnimi zaposlitvami in z oddajanjem storitev drugim izvajalcem.

Na dan 30.09.2004 je bila v družbi RSC Mežica v zapiranju, d.o.o. zaposlena samo ena delavka na delovnem mestu v.d.direktorice, v družbi RSCM-Gradbeni materiali d.o.o. je bilo zaposlenih 39 delavcev, od katerih so 3 začasno prezaposleni v družbo TAB d.d. (Polletno poročilo, 2004, 4)

Z zniževanjem staleža pa se je spreminjala tudi kvalifikacijska struktura zaposlenih, katero podajam v tabeli št. 4.2.

Tabela 2.2: Kvalifikacijska struktura zaposlenih v obdobju od 31.12.1992 in do 30.12.2004

ST. IZOBRA-ZBE	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04
I.	31	28	26	25	20	20	18	13	5	1			
II.	11	9	12	10	9	9	7	11	4	1			
III.	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
IV.	158	140	122	114	86	78	81	43	20	7	4	2	
V.	47	43	36	34	30	30	32	24	15	5	6	6	
VI.	4	3	3	3	4	2	3	2	3	3	3	3	
VII.	10	8	7	8	6	4	4	5	3	1	1	1	
VIII.						1	1	1	1	1	1	1	1
SKUPAJ	261	231	206	195	156	145	147	100	52	20	16	14	1

Vir: Celovit pregled zapiralnih del RSC Mežica v zapiranju, Letna poročila RSC Mežica v zapiranju, d.o.o. za leta 2000, 2001, 2002 in 2003, Polletno poročilo RSC Mežica v zapiranju za leto 2004, Arhiv RSC Mežica

4.2 Prestrukturiranje zaposlenih

Prestrukturiranje na kadrovskem področju pomeni postavitev nove strukture, ki se nanaša na zaposlene bodisi kot celoto ali pa posamezne dele v podjetju (npr. managementa, proizvodnih delavcev, določene funkcije ali sektorja, ipd.). Namen kadrovskega prestrukturiranja je postavitev takšne strukture kadrov v podjetju ali nekem področju, ki bo najbolje omogočala doseganje zastavljenih ciljev (Dubrovski, 2000).

Prestrukturiranje in reševanje presežnih delavcev je bilo predvideno z Rudarskim projektom Zapiralna dela Rudnika svinca in cinka Mežica iz leta 1994, ki ga je izdelal Inštitut za rudarstvo, geotehnologijo in okolje - Ljubljana, potrdila pa ga je Vlada Republike Slovenije na 110. seji, dne 03.11.1994; z Rudarskim projektom Novelirano končno poročilo iz leta 1996 in Programom kadrovskega prestrukturiranja Rudnika svinca in cinka Mežica v zapiranju, d.o.o. do leta 2000, ki ga je izdelal Korkad d.o.o., maja 1997. Obseg del in način izvajanja programa sta bila natančno opredeljena v letnih Operativnih programih zapiralnih del, skladno z razpoložljivimi proračunskimi sredstvi.

Ob sprejetju Zakona o zagotavljanju dela sredstev, potrebnih za postopno zapiranje rudnika leta 1988, je bilo v TOZD-u Rudarski obrati in separacija na dan 31.12. zaposlenih 392 delavcev. Stanje zaposlenih se je zniževalo glede na potrebe po

delavcih pri zapiranju rudnika in skladno z zagotavljanjem možnosti za prezaposlitev (tabeli 4.3 in 4.4).

Osnovni cilj kadrovsko-socialnega programa je bil, da se s sredstvi za prestrukturiranje zaposlenih odpre čimveč novih, trajnih delovnih mest na katere bi se prezaposlili delavci iz rudnika. S tem bi se izognili in prehodu delavcev v odprto brezposelnost in večjim socialnim problemom v okolju prizadetem ob zapiranju rudnika kot nosilca gospodarstva v zgornji mežiški dolini.

Pasivnih oblik reševanja delavcev so se v družbi posluževali v primerih, ko so imeli delavci možnost upokojitve ali bližnje upokojitve, možnosti dokupov delovne dobe ali tehnoloških viškov pa so se posluževali v primerih, ko so bili delavci nezmožni za prezaposlitev, ker niso imeli ustrezne izobrazbe, ali v primerih, ko ni bilo na razpolago ustreznih delovnih mest za prezaposlitev.

Tabela 4.3: Oblike prenehanja delovnega razmerja v RSC Mežica v zapiranju, d.o.o.

Leto	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Skupaj
AKTIVNE OBLIKE	0	0	0	11	12	0	18	1	17	5	1	36	33	12	4		10	160
- samozaposlitev							4			1						2		5
- prezaposlitev				11	12		14	1	17	4	1	36	33	12	4		10	155
PASIVNE OBLIKE	17	18	17	7	13	17	4	9	22	9	1	11	14	18		2	4	183
- redna upokojitev z dokupom	12	15	15	6	1	14	3	1	18	0		8	6	1				100
- invalidska upokojitev	5	3	2	1	3	3	1	3	3	2	1	2	1	5				35
- trajno presežni delavci (odpravnine)					9			5		7			6	11		2	3	43
- pisni sporazum (odpravnine)									1			1	1	1			1	5
- začasna razporeditev																		0
																		0
NOVI PROGRAMI																		0
																		0
DRUGE OBLIKE	47	39	38	21	13	18	4	5	0	2	1	0	5	2				195
- potek pripravništva, iztek DČ, prekinitev, vojna v BIH	47	39	38	19	13	16	4	5	0	2	1	0	5	2				191
- smrt				2		2												4
Skupaj	64	57	55	39	38	35	26	15	39	16	3	47	52	32				518
stanje 31.12.	392	400	330	276	261	231	206	195	156	145	147	100	52	20	16	14	1	

Vir: Celovit pregled zapiralnih del RSC Mežica v zapiranju, Letna poročila RSC Mežica v zapiranju, d.o.o. za leta 2000, 2001, 2002 in 2003, Polletno poročilo RSC Mežica v zapiranju za leto 2004, Arhiv RSC Mežica

Tabela 4.4: Zmanjševanje zaposlenih v RSC Mežica v zapiranju, d.o.o. po letih in po oddelkih

Leto	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Skupaj
Direktor			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Svd			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Tehnično področje			280	247	233	206	184	172	135	125	126	83	42	14	2	2	2	
Jama			134	120	119	120	129	115	98	92	96	61	29		2			
Strojna delavnica			18	19	19	19	16	17	15	14	11	3	0					
Elektro delavnica			13	13	13	14	8	8	6	6	6	5	2					
nadzorniki			15	15	15	15	15	15	16	13	13	14	11		3	3	3	
Globinci			24	19	18	13	6	5										
separacija			52	51	49	25	10	12										
lesni obrat			24	10														
Novi programi														14	4	5	5	
Uprava			28	27	26	23	21	21	19	18	19	15	8	4	3	3	3	
Število zaposlenih 31.12.	0	0	310	276	261	231	207	195	156	145	147	100	52	20	16	14	14	
Prihodi				5	23	5	2	3		5	7	1	4					55
Odhodi	64	57	55	39	38	35	26	15	39	16	3	47	52	32				518

Vir: Poročilo o izvajanju programa zapiranja RSC Mežica v obdobju 1988-2001, Letna poročila RSC Mežica v zapiranju, d.o.o., Arhiv RSC Mežica

4.2.1 Pasivne oblike

V procesu zdravljenja krize bodo zaposleni največkrat objekt njenega reševanja (pasivna vloga), saj je zmanjšanje števila zaposlenih in obsega poslovanja (t.i. downsizing) eden najbolj pogostih ukrepov zdravljenja kriz (Dubrovski, 2004).

Pasivne oblike so predvidele razrešitev presežnih delavcev na naslednje načine:

- z rednimi upokojitvami,
- z invalidskimi upokojitvami,
- s trajnimi presežki.

Na pasiven način je bilo v obdobju 1988-2004 razrešenih 183 delavcev.

4.2.2 Aktivne oblike

Kriznega položaja podjetja ne bo mogoče ozdraviti brez sodelovanja in minimalne pripravnosti zaposlenih. Takrat imajo delavci aktivno vlogo in lahko s svojim delom in pristopom odločilno prispevajo k ugodni razrešitvi krize (Dubrovski, 2004).

Aktivne oblike prezaposlovanja so predvidevale samozaposlitve, prezaposlitve k drugim delodajalcem in usposabljanje za nove poklice ali za pridobitev višje stopnje izobrazbe.

Aktivne oblike so se izvajale na naslednje načine:

- **Z dodelitvijo sredstev za dokapitalizacijo in finančne naložbe.** Na ta način sta bila izvedena Program šivanje prevlek z družbo Prevent d.d. in program Proizvodne gradbenih materialov in suhih malt - z družbo RSCM - Gradbeni materiali d.o.o. Na osnovi teh programov se je aktivno prezaposlilo 46 delavcev.
- **Z dodelitvijo sredstev iz proračuna** (investicijski transferi) **za subvencioniranje investicij iz naslova odpiranja novih delovnih mest.** Na ta način so bili realizirani projekti: proizvodnja tračnih žag z družbo Kal-ko-prem d.o.o., proizvodnja cevne zračne pošte z družbo Efekt d.o.o. in proizvodnja parketa s samostojno podjetnico Darjo Vezjak s.p.. Na osnovi teh programov se je aktivno prezaposlilo 63 delavcev od tega 49 delavcev RSC Mežica v zapiranju, d.o.o..
- **Z odpiranjem novih delovnih mest na novih programih, kjer so pričeli z izvajanjem novih dejavnosti na osnovi obstoječih potencialov.** Na ta način so začeli s proizvodnjo gradbenih materialov, z izvajanjem turistično -

- muzejske dejavnosti, vrtalno minerskimi storitvami, in z geološkimi storitvami.
Na ta način je ohranilo zaposlitev 30 delavcev.

Skupno je bilo z aktivnimi oblikami v letih od 1988 do 2004 prezaposlenih 160 delavcev.

Oblike prenehanja delovnega razmerja so podane v tabeli 4.3, v tabeli 4.4 pa zmanjševanje zaposlenih po letih in po oddelkih.

5 REALIZACIJA ZAPIRANJA RUDNIKA SVINCA IN CINKA MEŽICA

Zapiralna dela so se v rudniku izvajala po Rudarskem projektu zapiralnih del rudnika svinca in cinka Mežica. Ker pa je bil rudarski projekt leta 1994 izdelan v naglici, da bi se z zapiranjem lahko začelo čimprej, rudarski strokovnjaki niso uspeli pregledati zelo obsežnega terena, ki ga je zajemal rudnik s svojimi deli na eksploatacijskem polju površine 64 km². Zato je bilo potrebno za izvajanje del izdelati še številne projekte, kasneje pa zaradi posameznih sprememb pri realizaciji tudi odmike od projektov. Tako so v letu 1996 izdelali Novelirano končno poročilo, ki je vključevalo tudi nove projekte.

Nadzor nad izvajanjem zapiralnih del so izvajali Ministrstvo za gospodarstvo, MOPE, Rudarska inšpekcija in Ministrstvo za finance.

Po dokončanju zapiralnih del so bili na posameznih objektih opravljeni tehnični pregledi s strani rudarske inšpekcije. Za objekte, za katere je bila predvidena nadaljnja uporaba, je bilo izdano uporabno dovoljenje.

Zrud predvideva, da po dokončanih rudarskih delih in opravljenih tehničnih pregledih rudnik z vlogo zaprosi pristojni organ na Ministrstvu za okolje, prostor in energijo za izdajo odločbe za ukinitvev pravic in obveznosti, izhajajoč iz dovoljenj za izkoriščanje in za izbris iz katastra raziskovalnih in pridobivalnih prostorov. Z izdajo odločbe se tudi uradno zaključi zapiranje (Fajmut Štrucl, 2005).

6 FINANČNA REALIZACIJA PROGRAMA

Program postopnega zapiranja Rudnika svinca in cinka v Mežici in sanacije okolja v zgornji Mežiški dolini je bil izdelan v letu 1987/88, v drugačnem sistemu tako, da so vrednosti iz tega programa praktično neprimerljive. Osnova za finančno vrednotenje in načrtovanje sredstev je bil Rudarski projekt Zapiralna dela Rudnika svinca in cinka Mežica iz leta 1994, ki je predvidel tudi finančna sredstva potrebna za izvajanje v njem zajetih projektov. Leta 1996 je bilo zaradi povečanega števila delnih rudarskih projektov, obsega del in sredstev, izdelano Novelirano končno poročilo, ki je predvidelo večji obseg del in sredstev in je služilo nadalje kot podlaga za načrtovanje in izvajanje del po delnih rudarskih projektih za leta 1995 - 2001.

7 PREOBLIKOVANJE DRUŽBE IN LIKVIDACIJA

Likvidacija je najpogostejši način prenehanja družbe. Urejata ga dva predpisa: Zakon o gospodarskih družbah (UL RS št. 30/93, 29/94, 82/94, 20/98, 6/99, 45/01, 59/01, 84/01, 57/04, 124/04, 139/04 in 15/05 v nadaljevanju ZGD) in Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji (UL RS št. 67/93, 39/97 in 52/99, v nadaljevanju ZPPSL). Prvi ureja likvidacijski postopek v primeru prostovoljnega prenehanja družbe, drugi pa v primeru, ko likvidacijo izvede sodišče po uradni dolžnosti. Postopek po ZGD (redna likvidacija) je urejen precej bolj natančno kot likvidacijski postopek po uradni dolžnosti (prisilna ali sodna likvidacija). Za redno likvidacijo vseh gospodarskih družb je smiselno uporabljati določbe ZGD o likvidaciji delniške družbe, za družbo z omejeno odgovornostjo in komanditno družbo pa še nekatere posebne določbe. Za prisilno oziroma sodno likvidacijo v bistvu velja vse, kar velja za redno likvidacijo, seveda z osnovno razliko, da jo vodi sodišče (Heing 2002, 34).

7.1 Upravni postopki

Pravice in obveznosti iz dovoljenj po 1. in 2. točki 48. člena ZRud prenehajo z odločbo, ki jo izda isti organ, ki je izdal navedena dovoljenja. Odločba je torej pogoj za prenehanje (likvidacijo) rudarske pravice, izbris iz registra nosilcev rudarske pravice in izbris iz katastra raziskovalnih oziroma pridobivalnih prostorov.

Dne 8.6.2004 je bila družbi RSC Mežica v zapiranju, d.o.o., s strani Ministrstva za okolje, prostor in energijo, izročena Odločba, s katero se Rudniku svinca in cinka Mežica v zapiranju, d.o.o. ukinejo vse pravice in obveznosti, izhajajoč iz dovoljenj za raziskovanje in dovoljenja za izkoriščanje št.09-3/14-60 z dne 14.05.1960, raziskovalni in pridobivalni prostor rudnika Mežica pa se izbriše iz evidence katastra raziskovalnih in pridobivalnih prostorov. V odločbi pa so tudi definirane pravice in obveznosti za posamezne jamske prostore, ki se prenašajo na nove uporabnike (Polletno poročilo 2004, 3).

7.2 Arhiviranje dokumentacije

Zakon o rudarstvu (Ur. l. RS, št. 56/99) določa v 3. odstavku 61. člena, da se morajo rudarski načrti, merske knjige in dokumentacija o stanju rudarskih del, ki se nanašajo na raziskovanje in izkoriščanje, pred ukinitvijo rudarske pravice izročiti v shrambo Arhivu Republike Slovenije, oziroma Pokrajinskemu arhivu Maribor, kot določa 9. člen Zakona o arhivskem gradivu in arhivih (Ur. l. RS, št. 20/97). Predaja arhiva Pokrajinskemu arhivu ni bila izvršena v letu 2003, saj se je pri izvajanju monitoringa zapiralnih del izkazalo, da je neobhodno potrebna za izvajanje le tega (Operativni program, 2004).

7.3 Preoblikovanje družbe RSC Mežica v zapiranju, d.o.o.

Program preoblikovanja družbe Rudnik svinca in cinka Mežica v zapiranju d.o.o. je sprejela Vlada RS z mnenjem Nadzornega sveta, v predloženem besedilu, na 26. redni seji dne 19.6.2003 (št.sklepa 310-01/2001-8) (v prilogi). V programu je predvideno, da se dokonča zapiranje rudnika, izvede likvidacija rudarske dejavnosti po zakonu o rudarstvu in izvede dokapitalizacija družbe RSCM – Gradbeni materiali d.o.o. z osnovnimi sredstvi družbe RSC Mežica v zapiranju, d.o.o., prenese dejavnosti in prezaoposli delavce družbe RSC Mežica v zapiranju, d.o.o. v družbo RSCM – Gradbeni materiali.

Dejavnosti, ki se prenašajo v izvajanje družbi RSCM – Gradbeni materiali, d.o.o., so:

- monitoring zapiralnih del (po predhodnem soglasju Vlade RS),
 - muzejsko turistična dejavnost,
 - vrtalno-minerske storitve,
 - geološke storitve,
 - storitve iz varstva pri delu,
 - skrb za arhiv,
 - vzdrževanje delov rudnika namenjenih drugim dejavnostim,
 - upravljanje z vodnimi viri (koncesije) in
 - širitev programov na osnovi koncesij (polnilnica vode,...),
 - koordinacija aktivnosti povezanih z ekološko sanacijo, zaradi rudarjenja degradiranih površin (Program preoblikovanja 2003, 6).
-
- Na podlagi 7. člena Uredbe o prodaji in drugih oblikah razpolaganja s finančnim premoženjem države in občin (Ur.l. RS, št. 123/03) je ministrica za gospodarstvo dne 24.11.2003 imenovala komisijo za prodajo 100% poslovnega deleža v družbi RSCM – Gradbeni materiali d.o.o.. S to uredbo se ureja postopek in način prodaje in drugih oblik razpolaganja s finančnim premoženjem države oziroma občin. S to uredbo se določa tudi položaj in način delovanja komisije za vodenje postopka prodaje. Komisija se je prvič sestala dne 2.3.2004. Komisija je izdelala in poslala v potrditev Vladi Republike Slovenije Posamezni program prodaje 100% poslovnega deleža v družbi RSCM – Gradbeni materiali d.o.o., ki je v lasti družbe Rudnik svinca in cinka Mežica v zapiranju, d.o.o..
 - Vlada Republike Slovenije je na 71. seji dne 22.04.2004 s sklepom št. 310-01/2001/11 potrdila Posamezni program prodaje 100% poslovnega deleža v družbi RSCM – Gradbeni materiali d.o.o., ki je v lasti družbe Rudnik svinca in

- cinka Mežica v zapiranju, d.o.o..
- S 1.5.2004 so bili v družbo RSCM – Gradbeni materiali d.o.o. pre zaposleni delavci družbe RSC Mežica v zapiranju, d.o.o., razen dveh delavcev: v.d. direktorice in tehničnega vodje. S 1.7.2004 pa je skupščina imenovala novega direktorja RSCM-Gradbeni materiali d.o.o., tako je bila v.d. direktorice RSC Mežica v zapiranju, d.o.o. zaposlena z delom delovnega časa tudi v družbo RSCM-Gradbeni materiali d.o.o., kjer je s 15.7.2004 prevzela vodenje družbe.
- Komisija za vodenje in nadzor postopka prodaje premoženja družbe Rudnik svinca in cinka Mežica, ki predstavlja poslovni delež v družbi RSCM-Gradbeni materiali d.o.o. je na osnovi predpisanega postopka izbrala za izvajanje storitev finančnega svetovalca pri prodaji družbo, ki je skladno z uredbo izvedla postopek skrbnega in finančnega pregleda.
- Izbrana družba pričela z izvajanjem skrbnega pregleda v družbi RSCM-Gradbeni materiali d.o.o. in cinitvijo družbe RSCM-Gradbeni materiali d.o.o..
- 24.06.2004 je bila v sodnem registru na Okrožnem sodišču v Slovenj Gradcu vpisana sprememba povečanja osnovnega kapitala z novimi vložki in sprememba poslovnega deleža, dejavnosti in akta o ustanovitvi družbe RSCM-Gradbeni materiali d.o.o..
- Ministrstvo za gospodarstvo in RSC Mežica v zapiranju sta dne 15.10.2004 objavila razpis za javno zbiranje ponudb za nakup 100-odstotnega deleža družbe RSCM – Gradbeni materiali, ki je v lasti družbe RSC Mežica v zapiranju. Najnižja kupnina, ki jo od ponudnikov pričakujejo prodajalci, znaša 130 milijonov tolarjev.

Skladno s sprejetimi spremembami pa so se v družbi odvijale aktivnosti za ureditev poslovanja v novih razmerah na operativni ravni, katere so zahtevale veliko dodatnega dela poleg rednega izvajanja dejavnosti družbe (Polletno poročilo 2004, 3).

Na razpis za javno zbiranje ponudb za nakup 100-odstotnega deleža družbe RSC Mežica v zapiranju oziroma njene hčerinske družbe Gradbeni materiali, ki je prevzela dejavnosti rudnika v zapiranju, so prispele štiri ponudbe. A še preden je Vlada o predlogu odločala, se je minister za gospodarstvo odločil za imenovanje nove komisije.

Med razlogi, zakaj se je minister za gospodarstvo odločil razveljaviti razpis, je ta, da želijo zagotoviti večjo transparentnost postopka prodaje, na novo določiti cilje prodaje in spremeniti kriterije za izbor ponudnika. Neizpodbitno dejstvo pa je, da bo odločitev podaljšala postopek prodaje. Zaradi zavlačevanja postopka pa je poslovanje družbe oteženo.

8 MONITORING ZAPIRALNIH DEL

Projekt monitoring (s povzetki za vsak delni projekt posebej, št.proj.: 21/109-93/45-VS) je sestavni del Rudarskega projekta za izvajanje del, Zapiralna dela Rudnika svinca in cinka Mežica, izdelal pa ga je Inštitut za rudarstvo, geotehnologijo in okolje, Ljubljana, januarja 2000. Projekt je potrdila tudi Vlada Republike Slovenije na svoji seji dne 13.09.2001 s sklepom št. 310-01/2001-2. Obveznost za izvajanje monitoringa bo ostala tudi po izdaji odločbe iz 61.člena Zakona o rudarstvu. Družba RSC Mežica v zapiranju, d.o.o. je pričela s pripravami na izvajane monitoringa letu 2001, v letu 2002 in 2003 pa je izvajala projekt v predvidenem obsegu, z aktivnostmi bo nadaljevala tudi v letu 2005.

Monitoring obravnava spremljanje stanja saniranih objektov po izvedenih zapiralnih delih za obdobje 5 let, in sicer od leta 2001 do leta 2006. Osnova za program monitoringa je Zakon o varstvu okolja (Ur. list RS, št. 32/93, členi: 5, 70 in 71). Dolžina izvajanja monitoringa zapiralnih del je bila določena na osnovi proučitve obsega del, števila objektov, potencialnih vremenskih in montano-geoloških pogojev in je v skladu z zapisnikom sestanka za obravnavo projekta Monitoring zapiralnih del Rudnika svinca in cinka Mežica (dne 18.02.2000), na katerem so bili tudi prisotni člani NS, RSC Mežica v zapiranju, d.o.o., glavni republiški rudarski inšpektor in republiški rudarski inšpektor. Zapisnik je sestavni del Rudarskega projekta za izvajanje del – zapiralna dela Rudnika svinca in cinka Mežica - Monitoring (januar 2000).

Izvajanje monitoringa predvideva tekoče opazovanje in nadzorovanje stanja saniranih objektov in okolja s sistematičnimi meritvami posameznih parametrov oziroma potencialno nevarnih lokacij na izbranih objektih ali delu objekta. Pri izvajanju predvidenega postopka nadzora, namenjenega odkrivanju sprememb glede na sanirano stanje in rezultate parametrov, je potrebno sproti predvideti ukrepe in obseg del za preventivno ukrepanje in odpravo nastalih posledic.

Nadzorni svet Rudnika svinca in cinka Mežica v zapiranju, d.o.o je dne 13.09.2002 na svoji 13. redni seji sprejel sklep, da mora nosilec obveznosti izvajanja monitoringa izvedenih del izvajati vzdrževanje in zagotavljanje zelenega stanja izvedenih zapiralnih del po rudarskem projektu za izvajanje del Zapiralna dela Rudnika svinca in cinka Mežica – Monitoring števil. projekta 21/109-93/45-VS. Izvajanje, vzdrževanje in zagotavljanje zelenega stanja med monitoringom zapiralnih del bo predmet rednih inšpekcijskih pregledov s strani pristojnih inšpekciji (RSC Mežica, 2004, 9).

9 PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH PRAVNIH SISTEMIH

9.1 Evropska unija

Na nivoju Evropske unije, natančneje, v Evropski komisiji, pokrivata področje rudarstva dva generalna direktorata: za podjetništvo (DG Enterprise) in za transport in energijo (DG Transport and Energy). Generalni direktorat za podjetništvo se ukvarja z izkoriščanjem rudnin, ki niso vir energije (»mineral ores« oziroma »kovinske rude«).

Na prvem mestu je treba omeniti direktivo 337/85, ki govori o ocenjevanju vpliva nekaterih zasebnih ali javnih projektov na okolje. Gre za opredelitev ocene vpliva na okolje (Environmental Impact Assessment - EIA). Vse države članice so morale navedeno direktivo vključiti v svoj pravni red do marca 1999, nekaterim pa to ni uspelo in je Evropska komisija zoper njih uvedla sankcije. V pripravi pa je tudi direktiva o ocenjevanju dejanskih učinkov nekaterih okoljskih načrtov in programov (t.i. direktiva za strateško okoljsko ocenjevanje - SEA), ki naj bi zaostrila ocenjevanje predvidenih okoljskih vplivov glede na to, koliko se te ocene oziroma napovedi dejansko izkažejo za realne. (Extractive Industry Ireland, 2001)

O samem rudarstvu in rudarski dejavnosti na nivoju EU ni posebne zakonodaje. Posredno pa je to področje zajeto v splošni okoljski zakonodaji. Odgovornost nacionalnih vlad na področju odpadkov je tako opredeljena v okvirni direktivi 442/75. Direktiva velja tudi za rudniške odpadke, dokler na nivoju EU ne bo sprejeta posebna direktiva, kar pa se do sedaj še ni zgodilo.

Na onesnaževanje, povzročeno z določenimi nevarnimi snovmi, spuščeni v vodno okolje na območju skupnosti, se nanaša direktiva 464/76. V direktivi je tudi določeno, kateri so ti pomembni onesnaževalci okolja, še zlasti pa so med njimi navedene težke kovine.

Naslednja direktiva, ki je pomembna tudi za rudniške odpadke, je direktiva 31/99 o odlaganju odpadkov (Landfill Directive), ki predpisuje številne ukrepe za varno odlaganje odpadkov na deponijah. Posebna pozornost pa je posvečena nevarnim odpadkom (hazardous waste), o čemer obstaja poseben katalog na ravni EU in kamor spadajo tudi nekateri rudniški odpadki.

Omeniti je treba tudi okvirno direktivo 61/96 o preprečevanju onesnaževanja (imenovana tudi IPPC direktiva, ker gre za integrirano preprečevanje in nadzor onesnaževanja (Integrated Pollution Prevention and Control).

Med veljavnimi pravnimi akti na ravni EU je potrebno omeniti tudi okvirno direktivo 60/2000 o vodah (Water Framework Directive), ki krovno ureja nekatera vprašanja v zvezi z ravnanjem z vodami (Bevk, 2004).

9.2 Trajnostni razvoj na ravni Evropske unije

Področje trajnostnega razvoja je v Evropski uniji zelo poudarjeno. Med drugim je Evropski svet v Göteborgu leta 2001 sprejel Strategijo za trajnostni razvoj. Zahteva te strategije je, da se morajo vse politike presoјati glede na to, kako vplivajo na trajnostni razvoj. Vsi glavni zakonodajni predlogi morajo vsebovati oceno potencialnih ekonomskih, okoljskih in socialnih koristi ter stroškov. Med zakonodajnimi instrumenti na tem področju je treba omeniti dopolnitev direktive 96/82/EC (Seveso II Directive), s katero se krijejo industrijska tveganja, povezana z rabo in shranjevanjem nevarnih substanc v industriji izkoriščanja rudnin. Vsekakor je direktiva posredno povezana tudi z zapiranjem rudnikov, saj se bo v to dopolnjeno direktivo vključilo tudi obdelovanje kovinskih rud in ravnanje z odpadki, nastalimi pri tem procesu (Mining industry from the European Union perspective, 2003).

9.3 Države članice Evropske unije

9.3.1 Zapiranje rudnikov

V državah Evropske unije je bilo zaprtih že precejšnje število rudnikov, zlasti premogovnikov, številni rudniki pa so ravno v postopku zapiranja. Občutno se je zmanjšalo in se še vedno zmanjšuje tudi število zaposlenih v rudarski industriji. Ni pa posebne krovne zakonodaje EU, ki bi se neposredno nanašala na zapiranje rudnikov.

Prvenstven namen (cilj) pri opuščanju rudarjenja in sanaciji je zagotavljanje javne varnosti in zdravja ter okoljsko stabilnih pogojev. Namen zgodnjega zagotavljanja sredstev za zapiranje rudnika je v tem, da bi se preprečilo neugodne posledice v času dejanskega zaprtja rudnika – ko podjetje ne bi moglo ali hotelo zagotoviti potrebnih sredstev v zvezi z zapiranjem. Po mnenju raziskave je nekoliko bolj priporočljivo, če ima država poseben zakon o zapiranju rudnikov, saj se na ta način ustanovi ena sama pristojna upravno-organizacijska enota, ki celovito skrbi za to področje. V raziskavi so tudi opredeljeni nekateri glavni izrazi v zvezi z zapiranjem rudnikov, in sicer: razgradnja, obnova in sanacija.

9.3.2 Ravnanje z odpadnimi snovmi v rudarstvu

Organizacija BRGM (Bureau de Recherches Geologiques et Minières) je na željo Evropske komisije pripravila študijo o ravnanju z rudniškimi odpadnimi snovmi v državah članicah EU, iz katere povzemam zgoščen opis ureditev v posameznih državah. Študija, ki je nastala leta 2001, v začetku definira odpadne snovi, nastale pri rudarjenju, nato pa oriše stanje na področju tovrstne nacionalne zakonodaje v državah članicah EU.

Rudniške odpadne snovi so lahko povsem naravni neobdelani materiali (zemlja, kamnine itd.), ki so nastali z drobljenjem, lahko pa so to snovi, ki so nastale kot produkt nadaljnje obdelave rude. Pri upravljanju z odlagališči odpadnih snovi je treba upoštevati tudi dolgoročen vpliv na okolje, saj bo življenjska doba njihove strukture zelo verjetno

daljša od rudnikov oz. rudarskih družb. To lahko predstavlja tudi probleme pravne narave, saj odgovornost za vzdrževanje in popravilo odlagališč v skladu z večino zakonov ne more biti časovno neomejena (BRGM, 2001, Management of Mining,).

Študija razlikuje med odpadnimi snovmi tudi glede na to, ali gre za opuščene/stare rudnike, delujoče rudnike, ki uporabljajo stare metode izkoriščanja ali pa rudnike, ki delujejo po sodobnih načelih. Pri opuščenih rudnikih je tako še posebej pomembna kontrola oz. spremljanje (monitoring) območja rudnika z vidika flore in favne, kvalitete zemlje, vrste odpadnih snovi itd., kar omogoča jasno sliko o trenutni situaciji. Pomembno je tudi, da so cilji saniranja npr. pri stopnji onesnaženosti zemlje, zastavljeni v skladu s prihodnjo rabo zemljišča (BRGM, 2001, Management of Mining,).

Pogled na zakonodajo, ki ureja področje rudarstva v državah članih EU, kaže na različne ureditve. Rudniki in posledice rudarstva na področju Evropske unije so urejeni bodisi z rudarskimi zakoniki (Mining Code), s predpisi o ravnanju z odpadnimi snovmi, pa tudi s prepisi o varstvu okolja. Številne uredbe, zakoni in standardi kažejo, da so rudniki oz. rudarstvo pomembna tema, s katero se ukvarjajo nacionalne politike v državah članicah EU. Med državami pa obstajajo razlike glede na obseg, ki je namenjen okoljevarstvenim vidikom v zakonskih tekstih (BRGM, 2001).

Belgija

Na zvezni ravni je za okoljske zadeve pristojno zvezno ministrstvo za okolje. V flamski regiji obstaja ministrstvo za okolje in kmetijstvo, v valonski pa ministrstvo za urejanje okolja, urbanizem in okolje. Belgijska zakonodaja je, tako kot upravna pristojnost, razdeljena po regijah. Koncept ocenjevanja okoljskih vplivov (EIA) je bil že pred časom vgrajen v belgijsko zakonodajo (Bevk, 2004).

Finska

Finski zakon o rudarstvu (Mining Act, 503/1965) določa, da mora koncesionar po prenehanju rudarskih del vzdrževati rudnik v takem stanju, da se še vedno lahko izdelava karto rudnika, ki jo je sicer treba vsakoletno predložiti državnemu uradu za tehnološko varnost. Gre za karto, ki prikazuje potek rudarskih in raziskovalnih del. Ob izgubi koncesije oziroma v primeru, če se ji koncesionar odpove, pa mora brez odlašanja vzpostaviti na okolišju tako stanje, kot ga zahteva javna varnost.

V tej državi je, kot izhaja iz študije BRGM iz leta 2001, področje skrbi za rudarske odpadke sicer urejeno v različnih predpisih - tako rudarskih, kot tudi okoljskih (Bevk, 2004).

Na Finskem se vse vode, ki nastajajo v industrijskih obratih in postopkih, vključno z jamskimi vodami, štejejo kot odpadne vode. Vse zaprte rudnike poplavijo s talno vodo. Monitoring ogroženega območja se mora nadaljevati tudi po zaprtju rudnika, zanj pa je pristojen upravljavec rudnika. Zakon o rudarstvu predpisuje postopek izdelave

ocene okoljskih vplivov (EIA) rudarjenja, ki mora opisati vse okoljske spremembe med rudarjenjem in po njegovem prenehanju, vključno z vplivi na vodno bogastvo (Bevk, 2004).

Francija

Na splošno je določena odgovornost izvajalca rudarskih del (raziskovalca, lastnika rudnika oziroma nosilca rudarske pravice) za škodo na lastnini, povzročeno z rudarskimi aktivnostmi ali z jamskimi vodami, v francoskem rudarskem zakoniku (Code minier). V zakoniku (75. člen) je predpostavljeno, da je izvajalec rudarskih del odgovoren za škodo na površini. To pomeni, da mora plačati stroške vzpostavitve v prejšnje stanje, čeprav škoda ni nastala po njegovi krivdi.

V Franciji je prisoten izrazit vpliv zapiranja rudnikov in posledic rudarjenja na lokalne skupnosti. Predvsem gre za kisle odpadne vode iz zaprtih rudnikov kovinskih in sulfidnih rud, pa tudi odlagališča rudniških odpadkov. V bivših rudarskih okoliših je posebej pereče pogrezanje tal zaradi neprimerne zapiranja rudnikov, v bistvu pa gre za vpliv jamskih vod na kamnine po poplavitvi rudnikov.

Načelo, da onesnaževalec plača za povzročeno škodo, je bilo v Franciji vgrajeno že v zakon iz leta 1964, ki se nanaša na režim razdelitve voda in boj zoper onesnaževanje. Ta zakon je vseboval mehanizme finančnih spodbud za preprečevanje onesnaževanja, vendar pa je bilo izvajanje njegovih določb nedosledno (Bevk, 2004).

Nemčija

V Nemčiji je rudarjenje še vedno ekonomsko pomembno, ker zalaga državo z viri energije in s surovinami, ki se uporabljajo v proizvodnji in predelovalni industriji. Predvsem rudniki premoga, lignita, kalija in kamene soli predstavljajo glavne vire v Nemčiji.

V Nemčiji veljavna zakonodaja izhaja iz evropskih direktiv in ureja vsa okoljevarstvena področja rudarjenja od pripravljalnih del, same proizvodnje, pa vse do obveznih ukrepov za čas zapiranja rudnikov in za obdobje po njihovem uradnem zaprtju. Vse to ureja obsežen in natančen zvezni zakon o rudarstvu (Bundesberggesetz - BbergG, 1990).

Zvezni zakon o rudarstvu dokaj natančno določa postopek zapiranja rudnikov in opredeljuje obveznost lastnikov oziroma uporabnikov, da krijejo stroške oziroma škode. V primeru zapiranja mora rudniška uprava obvestiti upravo za rudnike in sprožiti postopek zapiranja. Izdelati je treba podroben načrt zapiranja rudnika, ki vsebuje tri dele. Prvi del ureja fizični del: kop, rudniške tehnične zgradbe, rove, vode in čistilne naprave. Drugi del je socialni del: urejanje socialnih zadev za rudarske delavce, nadomestila, izplačila odpravnin in različni programi za izobraževanje ter gospodarsko prestrukturiranje območja. Tretji del ureja prostorsko okoljski del. V tem delu je

določena sanacija prostora in celoten program okoljskega monitoringa za čas zapiranja in še določen čas po zaprtju. Ta čas dodatnega monitoringa, ko je še potrebno spremljanje stanja okolja na območju delovanja rudnika, ocenijo neodvisni strokovnjaki.

Kadarkoli pride do okoljevarstvenih problemov na območju, kjer so potekale rudarske aktivnosti, stopita v veljavo 58. in 62. člen zveznega zakona o rudarstvu (Bundesberggesetz - BbergG, 1990), ki natančno določa, kdo je za kaj odgovoren in do kdaj.

Kako sanirajo prostor, kjer je deloval rudnik, opisuje članek o Ekološki vzpostavitvi krajine po prenehanju rudarske dejavnosti. Po nemški zvezni rudarski zakonodaji je treba površino, kjer je deloval rudnik, ponovno povrniti v javno rabo. Pomembna je tudi socialna komponenta sanacijskega načrta. Predvsem gre za ocene dojemanja kvalitete okolja ljudi, kot ga čutijo prebivalci območja. Glavni cilji, ki jih je treba doseči, so: ohranjanje biotske raznovrstnosti, uveljavljanje principov trajnostnega razvoja in ohranjanja oziroma ponovnega vzpostavljanja kvalitetne kulturne krajine. Po nemškem zveznem zakonu o rudarstvu je upravljavec dolžan zagotoviti, da po zaprtju rudnika ni nobene nevarnosti za zdravje ljudi in za okolje (Bevk, 2004).

Nizozemska

Na Nizozemskem je v začetku leta 2003 stopila v veljavo nova zakonodaja o rudarstvu, ki jo sestavljajo zakon (Mining Act of the Netherlands), odredba (Mining Decree of the Netherlands) in rudarski pravilniki (Mining regulations). Nova zakonodaja skuša modernizirati urejevanje tega področja in nadomešča množico starih zakonov ter predpisov s tega področja - med drugim je bil v veljavi zakon iz leta 1810.

O pravilih v zvezi z zapiranjem rudnikov (Rules on the decommissioning of mining works) podrobneje govori odredba o rudarstvu na Nizozemskem (Mining Decree of the Netherlands) v svojem 39. in 40. členu (Bevk, 2004).

Španija

Španski zakon o rudnikih (Ley 22/1973, de 21 de julio, de Minas) na splošno določa področje rudarjenja. V zakonu je med drugim tudi določena pristojnost ministrstva za industrijo, ki mora določiti pogoje za zaščito okolja, katere je treba obvezno upoštevati pri rudarski dejavnosti. Večino zakonodaje s tega področja pa izdajajo avtonomne regije, zato je za Španijo značilna disperzija in velika raznovrstnost norm s tega področja.

Poleg splošnega zveznega zakona to področje ureja tudi splošna odredba ministra o načinu opravljanja rudarske dejavnosti, potrjena s kraljevim dekretom, s katero je med drugim določen splošni sistem zapiranja rudnikov. V njej je določena zahteva, da ima vsak rudnik, ki se zapira, načrt zapiranja.

10 SKLEP

»Rudarji imajo težko in nevarno delo. Zato gredo mirno in tiho na opravke. Tudi v jami ne delajo hrupa, da se ne zamerijo Bergmandelcu, ki je sicer dober duh, a vpitja in žvižganja ne mara«(Cerar Drašler 2004, 29).

Pravijo, da škrti ne marajo sprememb in se nikoli niso mogli vključiti v moderno življenje. Ne marajo elektrike, industrije, novosti, tehnike in aparatov. Zato so bili verjetno veseli, ko so leta 1988 rudnik začeli postopno zapirati, šest let kasneje pa se je proizvodnja dokončno ustavila.

Pisani viri o mežiškem rudniku segajo v leto 1665, torej je mežiška rudniška zgodovina stara več kakor 330 let. V tem času je bilo odkopanih 19 milijonov ton rude, iz katere je bilo pridobljenih milijon ton svinca in pol milijona ton cinka. Rudnik je imel številne lastnike. Najpomembnejši je bil nemški BBU, med svetovnjima vojnama pa so bili lastniki Angleži, družba CEML. Najlepša in najuspešnejša leta je rudnik doživel v sedemdesetih letih 20. stoletja. Takrat je podjetje skupaj zaposlovalo blizu 2000 ljudi, od tega 800 rudarjev. Pet let zatem so v Rudarjevem v Črni namerili dnevno koncentracijo 3090 mikrogramov svinca v kubičnem metru zraka, kar je tridesetkratnik dovoljene količine. Kmalu potem je prišel konec. Rude se ni več izplačalo kopati.

Prebivalstvo mežiške doline je onesnaženju delovnega in bivalnega okolja izpostavljeno že več kot pol tisočletja in čeprav se je stanje po zaprtju rudnika v zadnjem desetletju že bistveno izboljšalo, imajo otroci s tega območja v krvi še vedno preveč svinca, stopnja obolenja za rakastimi boleznimi pa za 22 odstotkov presega stopnje obolenja v občinah Prevalje in Ravne. Že študije iz 80. let, kot tudi vse kasnejše, so pokazale onesnaženje s svincem, cinkom in kadmijem pri prosto živečih živalih, gobah in drugih rastlinah ter potrdile vsebnost teh kovin tudi v bivalnem okolju. Visoke koncentracije težkih kovin svinca, cinka in kadmija so prisotne v usedlinah, v hišnem, podstrešnem in cestnem prahu. Ravno te dni (april 2005) je v Državni zbor RS vložen predlog zakona o ukrepih za zmanjšanje onesnaženja Mežiške doline s prašnimi delci, po katerem naj bi za ta namen iz državnega proračuna zagotovili 650 milijonov tolarjev. Možni ukrepi so (ponovno) asfaltiranje cest ter ozelenjevanje (zasaditev dreves,...)

Zakon o zagotavljanju dela sredstev, potrebnih za postopno zapiranje mežiškega rudnika je Državni zbor RS sprejel že leta 1988. Tedaj je bilo v njem zaposlenih okoli 400 delavcev, intenzivno pa so ga začeli zapirati leta 1994. Od leta 1995 do letos je država za zapiralna dela namenila štiri milijarde tolarjev. Za prezaposlitve delavcev so porabili 1,1 milijarde tolarjev. Veliko rudarjev so prezaposlili v družbo Prevent Mežica, nekaj v prevaljsko družbo Kalko-prem, slovenjgraški Efekt, Royal parketi, hčerinsko

Sklep

družbo Gradbeni materiali, nekaj delavcev pa se je upokojilo oziroma so sami našli novo zaposlitev.

Zaradi specifične kadrovske strukture zaposlenih delavcev (rudarski poklici praktično nimajo alternativne zaposlitve kot v primarni dejavnosti – rudarstvu) in prostorskih omejitev (družba zaradi narave izvajanja osnovne dejavnosti pod zemljo nima občutnejših razpoložljivih prostorskih kapacitet) je prestrukturiranje oziroma izvedba kadrovsko-socialnega programa rudarske dejavnosti težja, kot bi veljalo za ostale gospodarske dejavnosti.

Ocenjujem, da se je rudnik v postopku reševanja problema presežnih delavcev odločil za pravilne ukrepe, ki jih je glede na dano situacijo imel na voljo. V posamezne sheme in modele je skušal vključiti vse razpoložljive vire družbe: denar, kadre in prostor.

Osnovni cilj, ki si ga je rudnik postavil, je bil dosežen. Ta cilj obsega:

- da je ob postopnem opuščanju proizvodnje in vzporednem zapiranju družba zagotovila socialno varnost vsem presežnim delavcem, ki so se in se bodo pojavili v času izvajanja zapiranja;
- da se je s spodbujanjem ustvarjanja nadomestnih delovnih mest trudil ohraniti ekonomsko moč lokalnega okolja (vsekakor pa ohranitev ekonomske moči lokalnega okolja ni samo problem družb).

LITERATURA

- BRGM. 2001. *Management of mining, quarrying and ore-processing waste in the European Union*. France.
- Bunc, Stanko. 1998. *Slovar tujk*. Maribor: Obzorja.
- Cerar Drašler, Irena. 2004. *K hihitajočemu se škratu*. Ljubljana: Nedelo, 26. 09. 2004.
- Dežman, Jerneja. 2004. Diplomsko delo: *Problematika brezposelnosti na Koroškem, s poudarkom na mladinski brezposelnosti*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Dubrovski, Drago. 2000. *Krizni management*, Druga dopolnjena izdaja. Koper: Visoka šola za management.
- Dubrovski, Drago. 2004. *Krizni management in prenova podjetja*. Koper: Fakulteta za management.
- George M. Jenifer, Jones R. Gareth: *Understanding and Managing Organisational Behavior*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company, 1996.
- Gruban, Brane, Dejan, Verčič in Franci, Zavrl. 1998. *Preskok v odnose z javnostmi*. Zbornik o slovenski praksi v odnosih z javnostmi. Ljubljana: Pristop.
- Heing, Romana. 2002. *Prisilna poravnava, stečaj in prenehanje kapitalskih družb*. Ljubljana: IKS.
- Končina, Miroslav. 1998. *Krizno vodenje: Zdravilo ali evtanazija*. Ljubljana: Gospodarski vestnik št. 46.
- Likar, Jakob, Praznik, Niko, Fajmut-Štruclj, mag. Suzana. 2000. *Celovit pregled zapiralnih del*. Ljubljana: IRGO Consulting.
- Novak, Božidar s sodelavci. 2000. *Krizno komuniciranje in upravljanje nevarnosti*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Regionalna razvojna agencija za Koroško. 2003. *Regionalni razvojni program za Koroško regijo 2002-2006*. Dravograd: RRA Koroške, d.o.o..

VIRI

- Bevk, Samo. 2004. Obrazložitev zakona o dopolnitvi zakona o preprečevanju posledic rudarjenja v Rudniku živega srebra Idrija. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.
- Bundesberggesetz – BbergG. 1990. Nemški zvezni zakon o rudarstvu.
- Environmental Impact Assessment Procedure (EIA), 468/1994, 267/1999.
<http://europa.eu.int/comm/environment/waste/mining/> (december 2004).
- Extractive Industry Ireland, 2001.
- Fajmut Šrucl. Suzana,. 2004. Razgovor z v.d. direktorico RSC Mežica v zapiranju, d.o.o.
- Gramas, d.o.o. 2005. Vstopna stran.
<http://www.gramas.si/files/Proizvodi/Transporterji/centrDownTransp.htm> (30. 03. 2005).
- Interni pravilnik družbe »RSC Mežica v zapiranju, d.o.o.«.
- Letno poročilo o izvajanju programa zapiralnih del RSC Mežica v zapiranju d.o.o. v letu 2001.
- Letno poročilo o izvajanju programa zapiralnih del RSC Mežica v zapiranju d.o.o. v letu 2002.
- Letno poročilo o izvajanju programa zapiralnih del RSC Mežica v zapiranju d.o.o. v letu 2003.
- Ministrstvo za šolstvo in šport. 2005. Srednješolsko izobraževanje, Rudarski tehnik,
http://www.mszs.si/slo/solstvo/ss/programi%202003/slo/solstvo/ss/programi/Pti/rudarski_teh/KZ_rud.htm (17. 04. 2005).
- Mining Act. 1965. Finski zakon o rudarstvu.
- Mining industry from the European Union perspective, 2003.
- Operativni program zapiralnih del Rudnika svinca in cinka Mežica v zapiranju, d.o.o. za leto 2004.
- Podzemlje Pece – Turistični rudnik in muzej Mežica. 2005. Vstopna stran.
http://www.podzemljepece.com/index_slo.htm (10. 04 2005).
- Polletno poročilo o izvajanju operativnega programa zapiralnih del RCM Mežica v zapiranju, d.o.o. za leto 2004. Mežica: RSC Mežica v zapiranju, d.o.o..
- Poročilo o izvajanju programa zapiranja RSC Mežica v obdobju 1988-2001. Mežica: RSC Mežica v zapiranju, d.o.o..
- Program preoblikovanja družbe RSC Mežica v zapiranju, d.o.o.. 2003. Mežica: RSC Mežica v zapiranju, d.o.o..

Rudarski projekt Novelirano končno poročilo.1996. IRGO.

Uredba o preoblikovanju družbe RSC Mežica, d.o.o. v RSC Mežica v zapiranju, d.o.o.
(Ur. l. RS, št. 32/95, 87/97).

Uredba o prodaj in drugih oblikah razpolaganja s finančnim premoženjem države in občin (Ur.l. RS, št. 123/03).

Vplivi zapiranja RSC Mežica na hidrološke razmere v širšem območju vodotoka Meže.

Zakon o gospodarskih družbah [ZGD], (UL RS št. 30/93, 29/94, 82/94, 20/98, 6/99, 45/01, 59/01, 84/01, 57/04, 124/04, 139/04 in 15/05).

Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji [ZPPSL], (UL RS št. 67/93, 39/97 in 52/99).

Zakon o rudarstvu [ZRud], (Ur.list RS, št. 56/99).

Zakon o varstvu okolja (Ur. list RS, št. 32/93).

Zakon o zagotavljanju dela sredstev, potrebnih za postopno zapiranje Rudnika svinca in cinka Mežica (Ur. List SRS, št. 5/1988).

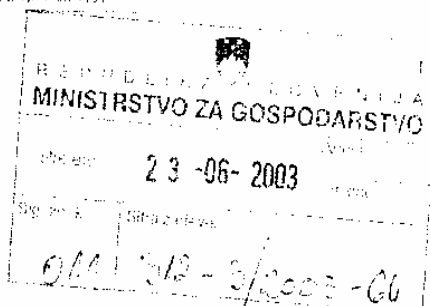
PRILOGE

Priloga 1 Sklep Vlade RS številka: 310-01/2001-8 z dne 19.06.2003

VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Številka: 310-01/2001-8
Ljubljana, 19.06.2003

Na podlagi 459. člena Zakona o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93, 29/94, 45/94, 82/94, 20/98, 32/98, 37/98, 84/98, 6/99, 54/99, 36/00, 45/01, 59/01, 50/02 in 93/02 - odl. US), Zakona o zagotavljanju dela sredstev, potrebnih za postopno zapiranje Rudnika svinca in cinka v Mežici (Uradni list SRS, št. 5/88), 7. in 10. člena Uredbe o preoblikovanju družbe RSC Mežica, d.o.o. (Uradni list RS, št. 32/95 in 87/97) je Vlada Republike Slovenije kot ustanoviteljica Rudnika svinca in cinka Mežica v zapiranju, d.o.o., na 26. redni seji dne 19.06.2003 pod točko 3H sprejela naslednji

SKLEP:

Vlada Republike Slovenije je sprejela Program preoblikovanja družbe Rudnik svinca in cinka Mežica v zapiranju, d.o.o., z mnenjem Nadzornega sveta, v predloženem besedilu (gradivo Ministrstva za gospodarstvo, št. 312-3/2003-42 z dne 10.6.2003 in 17.6.2003).

PRILOGA:

- Program preoblikovanja družbe Rudnik svinca in cinka Mežica v zapiranju, o.o.o., z mnenjem Nadzornega sveta

Mirko Bandelj
GENERALNI SEKRETAR

PREJMEJO:

- ✓ Rudnik svinca in cinka Mežica v zapiranju, d.o.o., Glančnik 6, 2393 Mežica
- Ministrstvo za gospodarstvo
- Ministrstvo za finance
- Ministrstvo za okolje, prostor in energijo
- Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo
- Urad Vlade Republike Slovenije za informiranje